

ВІСНИК THE HERALD

-VISNYK

Свобода народам!

Свобода людині!

Спільно-політичний місячник

З М І С Т

С. Корнич — На тлі світових подій	1
В. Золоторіг — „Гаряче, гаряче літо ...”	3
Д-р М. Кушнір — Сівач історіотворчих ідей	5
Ів. Левадний — Незламний продовжувач Мазепиної справи	9
Лев Шанковський — Квантова механіка і большевицька Москва	12
М. І. — Евакуація промисловости України	15
М. Чировський — Дещо про Енциклопедію Українознав- ства	17
Алла Коссовська — Пісня про героїв	19
В. С-ко — В. Шахрай і його книжка	20
Р. Володимир — Наша школа	23
Петро Кізко — Советське „плянування” і „підкування”	24
Софія Наумович — Два аспекти „розстріляного відро- дження”	25
Вол. Гаврилюк — Збірник химерної мудрости	27
В. Солженіцин — А ми не помremo	28
В. Архілог — Ну й кумпанія!	29
Хроніка	30
П. К. — На суд би їх!	33



ОРГАНІЗАЦІЯ
ОБОРОНИ
ЧОТИРЬОХ
СВОБІД
УКРАЇНИ

Немає української родини без української книгозбірні!

Немає української книгозбірні без видань ООЧСУ!

ПРОГОЛОШУЄМО ВИПРОДАЖ КНИЖОК ЗА ГОТІВКУ

Е. Маланюк: Illustrissimus Dominus Mazepa — тло і постать, стор. 32	0.50	В. Січинський: Крим (історичний нарис), стор. 31	0.25
Е. Маланюк: Малоросійство, стор. 36	0.50	П. Мірчук: З мого духа печаттю (25-ліття ОУН), стор. 30	0.25
Е. Маланюк: До проблеми большевизму, стор. 82	1.00	П. Мірчук: Відродження української ідеї, стор. 63	0.50
Е. Маланюк: Нариси з історії нашої культури, стор. 80	0.50	П. Мірчук: Під покров Богородиці (свято УПА), стор. 32	0.25
Е. Маланюк: Остання весна (поезія), стор. 104	1.50	П. Мірчук: Українська визвольна справа і українська еміграція	1.00
☛ Історія Русів, стор. 346	3.00	С. Збараський: Крути, стор. 104	1.00
Д. Донцов: Підстави нашої політики, стор. 210	2.75	Г. Косинка: Фавст з Поділля, стор. 95	1.00
Д. Донцов: Правда Праддів великих, стор. 95	0.50	П. Савчук: Гетьман Мазепа	2.00
О. Оглоблин: Гетьман Іван Мазепа та його доба, стор. 410	6.00	П. Савчук: Ідея і любов (драма на 3 дії)	0.50
О. Оглоблин: Думки про Хмельниччину	1.00	П. Савчук: Чотирьох з мільйонів (трагедія на 5 дій)	1.00
О. Оглоблин: Українсько-московська угода, сторінок 100	0.50	П. Савчук: Облога замку (мелодрама на 5 дій)	1.00
О. Оглоблин: Хмельниччина і українська державність, стор. 24	0.25	М. Островерха: На закруті, стор. 142	2.00
О. Оглоблин: Думки про сучасну українську історіографію, стор. 87	1.50	М. Островерха: Великий Василянин, стор. 48	0.50
А. Княжинський: На дні СРСР, стор. 232	2.75	М. Островерха: Гомін з далека, стор. 127	1.50
У. Самчук: Чого не гоїть вогонь (роман), сторінок 288	3.75	О. Вабій: Повстанці (поема), стор. 180	2.00
Ф. Одрач: Щебетун (повість), стор. 294	2.50	О. Запорожець: В одвічній боротьбі, стор. 370	2.00
Т. Ерем: Советський акваріум, стор. 142	0.50	М. Чубатий: Княжа Русь-Україна та виникнення трьох східнослов'янських націй	2.50
Л. Старицька-Черняхівська: Останній сніг, сторінок 44	0.50	Хосе Ортега: Вунт мас	2.00
Л. Старицька-Черняхівська: Іван Мазепа, сторінок 154	1.25	Вадим Лесич: Кам'яні луни	1.50
М. Щербак: Багаття (лірика), стор. 64	0.75		
М. Щербак: Шлях у вічність, стор. 29	0.25		
В. Гришко: Панславизм в советській історіографії і політиці, стор. 37	0.25		
В. Кравців: Людина і вояк (сл. п. Р. Шухевича-Чупринки), стор. 31	0.25		
РІЧНИКИ „ВІСНИКА” за 1960, 1961, 1962, 1963, 1964 (тверда оправа)	6.00		
Е. Ляхович: Перевірка наших позицій, стор. 15	0.15		
Е. Ляхович: Форма і зміст українських змагань	2.50		

АНГЛОМОВНІ ВИДАННЯ

Le Vasseur De Beauplan: A Description of Ukraine	3.00
N. Chirovsky: The Economic Factors in the Growth of Russia	3.75
N. Chirovsky: Old Ukraine	7.00
N. Chirovsky: The Ukrainian Economy	1.50

Замовлення висилати на адресу:

V I S N Y K

P. O. Box 304, Cooper Station
New York, N. Y. 10003

ОРГАНІЗУЙТЕ ПЕРЕДПЛАТУ „ВІСНИКА”! ВИРІВНЮЙТЕ ЗАДОВЖЕННЯ!

ВІСНИК



С. Корниз

НА ТЛІ СВІТОВИХ ПОДІЙ

У протилежність до температури повітря політичні події цього літа були дуже гарячі. Вже з початком червня світ був заскочений подіями на Середньому Сході, де Москва не тільки розпалила ще одну „малу війну”, але й досягнула перемогу, впакувавшись „з калошами” (фльота) в обшир Середземного моря з його важливими стратегічними пунктами — Суецьким каналом і джерелами нафти. Війну там програли арабські країни, а виграли Ізраїль і Москва.

На конференції в Глесборо Косигін поведився нахабно. Ні на що конкретне не погодився, а залишаючи Америку на пресовій конференції назвав ЗСА агресором, створюючи для „голубів” приємний „дух Глесборо”.

Тим часом московська агресія у В'єтнамі щораз більше посилюється. Зростає число вбитих і ранених американських вояків. Частішають акти саботажу. Висланий на води В'єтнаму великий літаконосець „Форестол” після численних вибухів на покладі надовго вийшов з ладу. В Червоному Китаї переведено експлозію водневої бомби. На кордонах з Південною Кореєю комуністи нагромаджують військові з'єднання, провокуючи місцевого характеру збройні конфлікти.

Посилились терористичні виступи червоних китайців у Гонг-Конгу. І хоч там боротьбу з терористами веде британська поліція, є це відтенок загального комуністичного фронту.

З Південної Америки надходять щораз тривожніші повідомлення. На Кубі, під проводом Кастро, діє комуністичний центр підіривних дій. У Венесуелі, Парагваї, Уругваї активізуються комуністичні партизани.

Немає сумніву щодо участі комуністичних елементів у заворушеннях серед муринського населення, що мали місце в багатьох містах

ЗСА протягом липня-серпня ц. р. Президент Джансон у телевізійній промові кваліфікував ті виступи, як прояви бандитизму, а не політичні маніфестації. Але організаторами тих заворушень є особи такого типу як Кармайкел, Г. Рап та Бравн, які мають своєю ціллю передусім дезорганізувати американське життя.

Червоний Китай перебуває в стані розпалюваної більшовиками війни між прихильниками Мао Тсе-тунга і Москви. В короткому часі Москва може опанувати червоний Китай і зробити його своїм грізним знаряддям проти Америки.

В той же час більшовики раз-у-раз ламають і нехтують підписані зі ЗСА „співіснувальні” договори. Кореспондент часопису „Ю. С. енд Ворлд Ріпорт” повідомляє, що на недавній конференції європейських комуністичних партій у Карлових Варах, в Чехо-Словаччині, не можна було зауважити ніякого заінтересування справою коєкзистенції з Америкою, навіть якби вона виступила з В'єтнаму.

На тлі цих, згрубша схоплених, подій американський Уряд, конгресмени і сенатори, як і широкі кола громадянства, переконалися, що нема ніяких підстав поглиблювати коєкзистенцію з Москвою, бо її основною ціллю залишається світова революція. Тому не може бути між цими країнами ані спільного бажання миру, ані постійної співпраці.

8-го серпня ц. р. в Конгресі представник республіканської меншости Джералд Форд, гостро критикуючи рішення Вашингтону про заборону бомбардувати певні воєнні об'єкти у Північному В'єтнамі, зокрема військові летовища, морські урядження, газолінові склади, електривні та портові об'єкти, домагався ведення війни всіма можливими засобами.

Під натиском Конгресу, преси і громадської

думки Президент відкликав частинно обмеження дій летунства у В'єтнамі, і від 11 серпня почалося там бомбардування стратегічного значення мостів, летовищ і баз советських ракет.

Якби Президент послухав „голубів” і віддав комуністам В'єтнам, то на другий же день мав би фронти в Південній Америці, Австралії та Європі, а з часом і на власних кордонах. Океани вже не охороняють ЗСА. Ізоляціонізм належить до історії.

Шукаючи коекзистенції з Москвою, ЗСА в значній мірі втратили свої впливи і контакти в Європі. Європейські країни цілком природно бояться, що Москва і Вашингтон можуть порозумітися без них і понад ними. Так прийшло до ослаблення НАТО і виступу з нього головного партнера — Франції. Європа ступила на шлях власної, незалежної політики. Вона створила Спільний Господарський Ринок і поступово висувається, як третя сила у світі. Франція під проводом свого президента де Голля намагається повернути собі свою давню роллю лідера Західньої Європи.

В останніх місяцях де Голль звернув на себе увагу світу деякими політичними заходами і виступами. Після вибуху війни на Середньому Сході він заявив, що затримує неутралітет і не буде боронити тих, які „перші почали стріляти”. Араби були цим захоплені і не припинили достав нафти для Франції, як то зробили у відношенні до ЗСА і Британії. Але де Голлеві йшлося не так про нафту, як про стосунки з арабськими країнами, де він мав і сподівається мати великі інтереси.

Правдоподібно, тими самими мотивами можна пояснювати і становище Парижу в справі В'єтнаму: там вважають, що війну у Південній Азії і так виграє Америка.

У половині липня відбулися в Бонні наради французького президента і його численної де-

“VISNYK” — “THE HERALD”

Published by Organization for Defense of Four
Freedoms for Ukraine, Inc.

Monthly except July and August when bimonthly.
Second class postage paid at General Post Office,
New York, N. Y.

Board of Editors

Address: P. O. Box 304, Cooper Station,
New York, N. Y. 10003

легації з німецьким урядом. Як відомо, у взаєминах між Францією і Німеччиною відчувалось від якогось часу охолодження. У висліді тих нарад створено спільну комісію для господарської, промислової і технічної співпраці.

До дрібніших інцидентів треба зарахувати виступ де Голля в Канаді, в Квебеку, з підтримкою французьких сепаратистів. Ліва і антидеголлівська преса відразу використала це, закидаючи де Голлеві „нетакт”, хоч замовчала нетакт Косигіна, який на пресовій конференції в Нью Йорку назвав Америку „агресором”.

В дальшому розвитку подій відбулася у Вашингтоні кількадемна нарада німецького канцлера Курта Кізінгера з президентом Л. Джансоном, державним секретарем Д. Раском, секретарем оборони МекНамарою і ін. Кізінгер заявив, що Західня Німеччина стоїть за збереження і скріплення збройних сил НАТО. Справа виведення чи залишення в Європі американських військ має бути рішена пізніше, в порозумінні з членами НАТО. Ця нарада відбулася через кілька днів після того, як президент Джансон погодився на бомбардування стратегічних об'єктів у Північному В'єтнамі. Щодо змісту заяв канцлера, то виглядає так, що вони не були узгіднені з президентом де Голлем.

У висліді останніх світових воєн і під впливом націоналізму розпадаються великі різнонаціональні імперії, усаможійнюються колонії, визволяються поневолені народи і творяться національні держави. Ці вільні національні держави мають тенденцію об'єднуватися в добровільні союзи для мілітарної, економічної, наукової, технічної і культурної співпраці. В світі вже іде боротьба поміж великими державами за впливи в тих союзах.

Боротьба ведеться різними методами. Москва виступає під облудним гаслом визволення, вживаючи збройної агресії і примусово приєднуючи ті країни до СССР. ЗСА допомагають загрозеним народам економічно і мілітарно, але трактують цю справу, як другорядну і нехтують значення пропаганди. В деяких випадках шкодять їм спомини місцевого населення про британський колоніалізм. На перешкоді стає брак розуміння діючих політичних сил — визвольного демократичного націоналізму.

Пропаганда лібералізму чи будь-якої форми

В. Золоторіг

„ГАРЯЧЕ, ГАРЯЧЕ ЛІТО”...

Расові заворушення, як інструмент протесту і спротиву владі, в історії Америки — річ не нова. Але ніколи не прибирали вони таких розмірів і таких потворних форм, як цього літа. І ще й досі в американській пресі не знайдуть цього явищу точного окреслення: безглуздий бунт, соціальний протест, масові злочини чи навіть — революція?

Муринські заколоти, що потрясли в липні-серпні 1967 року кругло 50 містами ЗСА, почалися власне у 1960 році в південних стейтах як боротьба за громадянські права. Але мали вони тоді зовсім інший характер: протестів проти дискримінації у ресторанах і автобусах, „походів свободи”, мирних демонстрацій. Зорганізовані групи „білих”, вважаючи це за „бунти”, за намагання змінити устійнений спосіб життя, стосували проти муринів насильства. В 1963 році загальне обурення в Америці викликало, коли білі екстремісти кинули у церкву в Бірмінгемі бомбу, внаслідок чого згинуло четверо дівчат. В 1964 р. замордовано в Алабамі трьох муринів, що намовляли своїх співгромадян брати

участь в голосуванні. Були подібні випадки і в 1965 році.

Ситуація змінилася після масового напливу муринів до північних стейтів, де вони у значній частині з жертв дискримінації обернулись на насильників. Гарлем і Бруклін у Великому Нью Йорку були першими об’єктами насильств у 1964 році. Наслідками заворушень у Лос Анджелесі в серпні 1965 р. були: 34 убитих і матеріальні втрати, оцінювані на 40.000.000 доларів. Але це був тільки початок. Чикаго, Філядельфія, Клівленд, Ньюарк, Рочестер, Боффало, Гартфорд і десятки інших міст оповилися димом пожеж вліті 1967 року. Конгресова бібліотека зібрала за цей час такі статистичні дані: заколотів — 42, убитих — 78, поранених — 3.120, арештованих — 7.050, матеріальних втрат — 524.000.000.000 доларів.

Грабування крамниць, підпали, обстрілювання чорними „снайперами” поліцаїв і пожежників, які гасили пожежі, убивства білих на вулицях лише за те, що вони білі — все це було на порядку денному в тих днях „гарячого, га-

соціалізму у визвольній боротьбі безцільна. Часопис „Де Крістен Сайенс Монітор”, на початку серпня пише: „Націоналізмові повинна супроводити демократія, якщо він має заслуговувати на увагу і повагу, Якби цей факт хотіли признати В’єтконг, Ганой і Сайгон, не було б потреби вести ту страшливу війну”. Тим часом американці повинні пам’ятати, що успіхи у першій і другій світових війнах завдячують вони рішучості, яку успадкували від своїх предків-колоністів разом з традицією боротьби за свободу і незалежність.

Франція в боротьбі за світові позиції, за нові форми союзів і співжиття національних держав іде відмінними шляхами. Де Голль завертає до дипломатичної тактики часів Рішельє, стараючись політичними заходами, господарськими, товариськими та культурними стосунками здобувати приязнь поневолених країн і зав’язувати з ними союзи. Він плете прецизне ме-

реживо дипломатії, щоб прислужити симпатії східних сателітів Європи. Це вдалося йому в арабських краях, може вдасться і у В’єтнамі після того, як американці досягнуть там перемогу. Він думає, що колись в такий спосіб може виграти в СРСР, і тому заохочує французів у Канаді, але стримується в такому ж дусі виступати на Україні. Що ж, можна пробувати й такі методи.

Новий курс політики Вашингтону у В’єтнамі зустріла з полегшею значна більшість американського народу, схвалив його і колишній президент Д. Айзенгауер. Треба сподіватися, що цей новий курс сильно вдарить по політиці коєкзистенції з ворогом людства — червоною Москвою. Висліди останніх виборів у Південному В’єтнамі, не зважаючи на жорстокий терор В’єтконгу, potwierдили правильність політичної лінії Вашингтону в тій країні.

рячого літа", на яке власне під цим гаслом нетерпеливо чекали „чорні мусульмани" та інші подібні групи враз із вуличним шумовинням та кримінальними елементами. Для здушення тих масових злочинств мобілізовано відділи національної гвардії, а до Детройту, де вони прибрали катастрофічних розмірів, що нагадували вже громадянську війну, президент Джансон наказав вислати регулярні військові частини.

Замирення нібито спадає тепер на недавні побоевища. Помірковані муринські лідери закликають своїх людей до „громадянського спокою". Лише тут і там малі банди муринських підлітків ще розбивають вітрини крамниць, шпурляють на поліційні авта „молотовські коктейлі", підпалюють дома, як це трапилося цими днями в Нью Гейвені і Мілвокі, де католицький священник о. Гроппі пробував зорганізувати похід муринської молоді через місто.

Але цей спокій — позірний. Організатори „чорної сили" кажуть, що все це була лише перша проба. Один з крайніх муринських провідників Кармайкл, недавній голова т. зв. „Студентського координаційного комітету ненасильних дій", виступаючи в серпні у Гавані на Кубі, побіч Кастра, погрожував: „Ми ще розпалимо в Америці десятки в'єтнамів!" А його наступник Реп Бравн у Нью Йорку, в судовій залі, брутально лаяв американський суд і, вказуючи пальцем на „білих", кричав до муринів: „Ось ваші вороги! Заждіть, поки у мене буде атомово бомба!"

Очевидно, американські мурини не мають тепер підстав нарікати на соціальне законодавство, яке гарантує їм рівноправність з усіма іншими американськими громадянами. Не кажучи вже про повну зрівняність у праві вибирати й бути вибраному, кожний мурин може стати лікарем, адвокатом, високої ранги військовиком. В останніх виборах у стейті Мессачузетс вибрано на сенатора мурина Брука. Недавно Президент призначив мурина Маршалла членом Найвищого Суду. Заступником генерального секретаря ОН є мурин д-р Р. Банч. Мурин К. Ровен був амбасадором ЗСА у Фінляндії, а д-ра Мартіна Лютера, коли відзначено його нагородою Нобеля, вітала вся американська преса. Не виключено, що в найближчому часі по-

садником столиці Америки стане мурин І. Вашингтон.

Але все це не значить, що загал муринського населення в ЗСА фактично користується з усіх прав, які йому прислужують, бо 200-літнє рабство залишило в його душі тяжке тавро, яке воно й досі не може з себе скинути.

Сенатор Роберт Берг, який провів довгі роки серед муринів у Західній Вірджинії, виступаючи в Сенаті у зв'язку з расовими заворушеннями, заявив:

„Ми чуємо, що дехто оправдує муринські заколоти в наших містах. Мовляв, винне в тому гетто. Але чому інші національні групи, які також живуть у гетто, не вчиняють бунтів? Кажуть, що причиною заколотів є нужда. Але чому не бунтуються люди білої раси, які живуть у злиднях?.. Кажуть: знищіть муринські гетто, і бунти припиняться. Алеж ті гетто спеціально не будують, вони самі творяться внаслідок нехлюйства їх мешканців, які засмічують покидьками коридори, сходи, подвір'я й вулиці... Ми можемо зліквідувати міські негрі, але не можемо відділити їх від людей. Де б ті люди не оселились — щурі помандрують за ними. Де б ті люди не опинились — там ростуть гори сміття... Люди повинні насамперед очистити себе зсередини... Пошану збоку іншого треба заслужити. Кожного судять по його ділах. Коли людина не порушує закону, їй нема чого боятись поліції. Коли людина підпорядковується законіві — закон її бере під свою охорону... Ми не можемо залишитись нікими свідками і покійрно сприймати зухвале порушення демократичних принципів нашої республіки".

Вкінці сенатор Р. Берд звернув увагу на те, що заарештовані в Ньюарку ворохобники не були резидентами того міста: вони приїхали з інших стейтів і вже були суджені за різні кримінальні злочини. Заколот у Плейнфілді, Н. Дж., був задалегідь сплянований і підготовлений, а більшість муринів у тому місті живе у власних гарних домах.

Багато правди сказав сенатор Берд. На жаль, у поборюванні расових заворушень офіційні чинники не виявляють достатньої рішучості і поспішають у кожному випадку заперечувати участь у них — посередню чи безпосередню — комуністів та їхніх поплентачів. Заарештова-

Д-р Михайло Кушнір

СІВАЧ ІСТОРІОТВОРЧИХ ІДЕЙ

(Закінчення)

У цьому хаосі життя було б безнадійним, коли б він не був позірний, коли б людьми керували тільки психічні сили чи чуттєві гони. Не створили б суспільства, і через нього повної людини, навіть найбільші творчі таланти, навіть інтелект, що плодить гарні доктрини, навіть чуттєвість, піднесення до вершин героїства та святости. Але доконують це велике діло, спасення для одиниці, для народу, його цивілізації і для людства всі ті творчі сили в органічній сполуці. А чудо тієї сполуки творить орган, зроджений у суспільній культурі, а саме: **Сумління**.

Сумління двигнуло людину на рівень Етосу, в світ морального життя, добровільно і безінтересовно усупільненого і політичного. „Гомо сапієнс” є водночас „зоон політіконт”. Знаком, що заповідав можливості такого укладу, і біологічним завдатком була в нижчих рядах природи батьківська поведінка птахів, які обороняють свої гнізда і годують писклята. Коли, од-

нак, там, як і у первісних людей, такі акти позаособистого інтересу відбуваються неусвідомлено, під автоматичним натиском крові і під безпосереднім середовищем родини, тут жертвенне зусилля в користь суспільності піддається індивідуальній контролі людини і скріплюється натиском її свобідної волі.

Сумління є витвором суспільної культури, яка на цю ціль використала всі дари життєвої енергії, що їх дали одиниці природа і свідомість. В сумлінні одиниці, в цьому синтетичному витягу всіх психічних дарів пульсує живчик душі суспільства. Воно в'яже одиницю з родинним середовищем найщільнішим способом, бо воно є особистим сумлінням людини, яким вона керується в приватному і в найбільш інтимному — релігійному житті. Ця спільність контрольного апарату спричиняє те, що в цивілізованому середовищі немає двох етичних мір. Сумління рішає про поставу людини, дає їй висок, хребет достоїнності і відповідальности

них бунтарів у більшості відразу ж випускають на волю, а головний рецепт проти тих заворушень вбачають у розбудові клубів для муринаської молоді, спортових майданів, організації розваг, у споруджуванні для муринів домів із „дешевими мешканнями”.

Екстремістські організації муринів існують легально, і члени тих організацій безборонно проповідують свої дикунські, божевільні ідеї, розпалюючи серед слухачів ненависть до білих людей. І тому злегка поранений у голову під час заколотів у Плейнсфілді мурин заявив кореспондентові: „Чому я мушу відповідати на твої питання, біла людино? Адже поранив мене білий полісмен. При першій же нагоді я розтrophу йому голову. І так буде, біла людино, не забувай цього!”...

Часом не злагіднують, а загострюють проблему самі ж такі американські часописи, які шукають причини заворушень у „брутальності”

поліції, заохочуючи тим муринаських екстремістів в їх підривній діяльності, шукають у тих же таки „гетто”, про які говорив сен. Р. Берд.

Спеціально призначена Президентом комісія і 1000-членна група, створена з представників професійних спілок, промисловців, науковців, педагогів, студіює цю проблему, яка чимраз більше загрожує нормальному життю З'єднаних Стейтів.

Колишній шеф Центральної Розвідчої Агенції, Джан А. МекКон, який очолює комісію, що досліджує причини расових заворушень у Лос Анджелесі, вимагає скасувати всякого роду обмеження законних чинників в їх зусиллях припинити заколоти „рішуче і негайно”. Мурина, заявив А. МекКон на засіданні сенатської Судової комісії, „мусять допомагати самі собі, бо ми живемо у вільному, конкуруючому суспільстві, на однакових умовах”.

на всі життєві обставини, починаючи від обов'язків супроти Бога і себе самої, аж до най-дальших меж ідейного засягу.

Сумління є суджено в справі добра і зла, є та-кож присудом у справах правди і компасом у поступуванні. Хто зрозумів його значення, той зрозуміє, якого великого цивілізаційного діла доконала Церква, надаючи сумлінню священ-ний характер.

Сумління людини виростає з етичної люди-ни. Етичної фази розвитку не можна переско-чити без шкоди для життя народу. З одиницею, позбавленою сумління в приватному житті, не можна трактувати про справи збірного добра, бо вона не має до тих справ психічного досту-пу. Тому всі спроби захопити керму суспільства з боку одиниці і груп, що не мають природного етичного почуття, а вірять тільки силі й меха-нічності засобів — завжди кінчилися кривдою для суспільства.

Людиною, виключеною в суспільній культурі-рі, є та, сумління якої охоплене своєю вразли-вістю цілість того середовища, котрому вона завдячує своє духове життя. Таким середови-щем є народ, як цивілізаційне гніздо одиниці. Підставою кваліфікації цивілізованої людини є національне сумління. Це — мінімум вимог, який треба їй ставити. Бо звідси починається політична людина, громадянин. Вільно їй ма-ти різні переконання щодо успішності способів діяння для публічного добра, але точкою вико-ду тих переконань мусить бути сумління, яке дає їй пересвідчення, що таке, а не інше посту-пування речово відповідає публічному добру. Критерій предметності є тут необхідний: пу-блічне добро, добро нації. Цей критерій був ві-домий старим цивілізаціям, звідки його взяли в максимі: „Salus rei publicae suprema lex esto“. Це справді найвищий закон, викутий у ти формі не для якогось патетичної окаца, що вимагає героїства, але соціологічний закон, попросту наукова дефініція міри громадянства, дефініція міри його почуття обов'язку і почуття відповідальності.

Проте, які широкі й глибокі підстави особо-вості народу здепоновані в душі одиниці, свід-чать не тільки соціологія і загальний практич-ний досвід, але й уява поетів, яка відкриває ін-туїційно найглибші істини життя. Треба під-

чим кутом зору уважно, слово по слові, прочи-тати „Кобзаря“ Т. Шевченка. Не будь тут ро-бити аналіз, кожний зробить це сам. Хоч тільки звернути увагу на те, що Шевченко ви-словив у ньому свою душу, драматичний спазм свого сумління в критичній для народу долі. Було це в часі, коли народ утратив зовнішню державну зв'язь, що робила з нього зорганізо-вану особовість. По мазепинській катастрофі, яка рештки цього зовнішнього устрою змела, народ відчув потребу видобути з себе мораль-ну організаційну силу. Шевченко перший від-чув драматичність цього зусилля, побачив за-праву нової епохи в житті України й українця, що бере долю батьківщини на своє сумління, на безпосередню суверенність народу. Свідомість нашого народу опинилася завдяки Шев-ченкові на вершці, завдяки вразливості й уяві його сумління. З цих вершин вже ніхто нашої свідомості не стагне.

Чим відрізняється національне сумління, як виразник душі одиниці, від усіх інших духовних зобов'язань? Відрізняється почуттям, що люди-на є квітчиною вицлого організму, який зв'язаній з нею спільною долею, це значить, що це сполучення долею є органічне, а не якесь хви-лове. Найвищою інстанцією для громадянсько-го сумління не є суцільна опінія, що постає для політичного вжитку біжучої хвилини. Націо-нальне сумління є етичним органом, здатним-ням на вжиток історії, а історія з тієї ідейної-вершини є безперервним татом життя, в якому генерішність — тільки ментальна точка для на-шої свідомості. Леде дається подумати, а вже є минулим, втіленням у майбутність. Націо-нальне сумління є врадливе в своєму почутті відповідальності заряно за минуле народу, як і за його майбутнє.

І це важливий момент в проблемі журналіст-тики. Журналіст є не слугою якогось „актуаль-ної“ опінії, але її інструментом і виховником, історіописцем, це значить керувався націо-нальним сумлінням.

Коли б ми з цієї елементарної вимоги зроби-ли в теорії чи в практиці якуньобудь постулку, то ми мусили б погодитися на факти, що інсти-туція преси була с вживана на послуги доль-но обраної опінії, чи то в стислішому засягу се-

редовищ (окремі міста, околиці, провінції), чи то окремих суспільних або товариських груп, клік, мафій, навіть на особисті послуги потентатів, узурпаторів влади, кондотьєрів, врешті на послуги чужих агентів, що шукають опертя в опінії якоїсь групи.

Журналістична служба мусить бути виразником найпростішого, природного патріотизму, того патріотизму, який діячеві дає кваліфікацію: *pater patriae*. Патріотизм називаю природним психічним стосунком до середовища, бо це є стосунок органічний, коли всі інші суспільні стосунки можуть бути тільки умовними, впливати з калькуляції, користи або бути виконуваними під батогом.

Патріотизм як психічний факт, даний під владу сумлінню, не вимагає жадного узасаднення, так, як стосунок до найближчої родини. Він є стосунком, що дає сумлінню максимум певности як почуття правди, бо він є природженим батьківським інстинктом людини, отже є загальний, а в добрій культурі організує всі дари людини (розум, почування і волю) в одну непоступливу силу.

Патріотизм є загальною силою, бо він корениться в найглибшому шарі душі — в любові до життя; йому дають санкцію родинні почування, релігія, етика, суспільна користь, честь, особиста гідність, національна гордість.

Патріотизм спричиняє таку монолітність духа в національній суспільності, що про справи нації може радити кожночасно найбільш освічений з простолюдцем, усім інтелектуальним багатством якого є те, що я раніше говорив про справу передчування в природі. Воно виступає тут в усій повноті. Всі наші надії і розрахунки на простолюддя, як на захист народу, нації, які оживляли нашу духовість в XIX сторіччі, базувались на вичутті цього закону.

Тривкою ідеєю журналіста, як публіциста і мислителя, повинно бути втримування зв'язку і порозумівання між патріотичною елітою нації і верствами, що мають життєві інстинкти, сповнені животности. Найнебезпечнішим для національного духа є ті стадії розвитку, в яких людина, занедбуючи сумління, шукає опертя в мудруванні.

**

Я говорив дотепер про матеріал, в якому

журналістика працює, а саме: про психіку людини в двох шарах, одиниці і суспільства, і про слово, як засіб психічної комунікації. Але це все служило для характеристики журналістичної професії. Найвищою кваліфікацією письменника, а особливо відповідального журналіста, є повнота його людства. Він мусить передусім заслуговувати на назву людини, такої людини, якій ніщо людське не є чуже, більше навіть: яку все, що людське, пориває. Не може бути журналістом той, ким не володіє велика цікавість життя й укохання цього ж життя — цікавість з приводу укохання. Журналіст з пустим серцем, який керується тільки цікавістю, щоб вдоволяти цікавість інших, є звичайним пліткарем, цокотухом, до того ж циніком. Отже, можемо говорити поважно про журналістику, маючи на думці, що вона затруднює людей із серцем, людей етичних і ідейних, людей, які заслуговують на назву національних письменників.

Журналістика, як функція духового життя збірноти, є дією, є зайняттям, що прибирає стільки видів, скільки їх є в самому житті, яке я вище порівнював із грою морської стихії. Немає теж загального предметного означення тієї професії. Треба триматися поняття тієї професії психологічною вказівкою підметности цього зайняття, а саме тією, що це зайняття належить до духових категорій, процесів чинного типу. Журналіст — як я сказав — є діячем, який для своїх завдань вибрав шлях письменства.

Яке він займає місце в розкладі зайнять тієї професії — це справа похідна. Легше вже було б тут знайти речеву дефініцію, чим є референт подій (репортер), чим публіцист, чим редактор, чим редакційний технік, кореспондент, фейлетоніст і ін. Однак, спільна загальна риса тих усіх зайнять надає тій галузі письменства характер суспільного чину. Як ця риса позначається в письменницькій продукції?

Журналіст може мати всі інтелектуальні кваліфікації вченого гуманіста, але коли цей останній у методі своєї наукової праці мусить придержуватися засади стверджування того, що є, і чому так є, то природі публіцистики такого становища не вистачає: вона мусить висказатися в напрямі: як повинно бути. Звідси похо-

дять роблені публіцистам закиди тенденційності, які впливають з літературних непорозумінь. Але який же це був би діяч, що не хотів би чогось, не старався внести корисні зміни в життя?

Життя усі люблять і досліджують. А ті досліджування ведуться з трьох сторін, бо є тільки три засадничі суб'єктивні становища дослідників. Одні досліджують життя інтелектом, другі з чуттєвого становища, захоплені його красою (мистецтво), але найповажніший стосунок до життя диктується волею, волею зробити його щасливим і ліпшим. Журналіст належить до цієї останньої категорії.

Я згадав вище, чим відрізняється бачення журналіста (публіциста) від бачення ученого. Воно відрізняється також від бачення белетриста. Мистець-письменник намагається видобути з явищ життя найістотніші знамена, для чого йому потрібна інтуїція поетичної уяви, а опісля він змагає (і в цьому його мистецтво) показати світові цю істотність речі в символічному, навіть алегоричному образі. Журналіст займає супроти факту практичне становище. Його цікавить кожне індивідуальне явище, його симптоматичність значення для життя суспільства.

Творчість, яку тут охоплюю засягом письменства, зрозуміла в своїй єдності, коли дамо їй спільний знаменник: життя. Філософія є його рефлексією, поезія, повість, драма — виявленням цього життя, журналістика і публіцистика — ствердженням, виясненням і директивою. Вивищення чи сепарування двох перших категорій творчості від третьої — не дасться узаasadнити зі становища філософії життя. Бо що з того, що наукова чи мистецька мисль ставить собі самостійну ціль утривалити свій твір в конструкції, яка має монументальну, безумовну вартість, правди чи краси? Публіцистична мисль — певно — різниться від тих, бо, пущена на хвилю життя, сама для себе не існує, це правда. Але чи вона гине? Бо що ж є тривалішого над життям? Вона вертається, щоб явитися в тих же пам'ятниках науки чи мистецтва, а самостійно створює твір може найтриваліший з творів — велику й живу статую з одної брили, якою є цивілізований нарід.

Немає, отже, провалля між ділянками духо-

вої творчості, особливо в письменстві. Чимало українських поетів і письменників були журналістами. Іван Франко — видатний прозаїк, поет, драматург, літературознавець, фолклорист і історик — був водночас журналістом і публіцистом. Одна з найбільших постатей сучасної України, творець оцієї „статуї з одної брили” — Дмитро Донцов — конструював своє діло на публіцистичному варстаті з матеріалу наукової думки, філософії, при найбільшому напруженні уяви, яка дана поетам.

Жадна наукова чи літературна академія не має такої поліції, яка заборонила б публіцистові передіставатися по своє добро в їх ділянки. Бо публіцист, свідомий стихії життя, мусить шукати спідві всієї ділянки духової творчості і всім творцям пригадувати: „мементо ві-вере”.

Наука гордо протиставиться публіцистам, але на кивок будь-якого узурпатора влади над життям радо працює над витворюванням засобів нищення цього життя. Мистецтво потрапить з погордою відвертатися задом до сівачів історіотворчих ідей. Але обидва ці поступування, науки й мистецтва, мусять бути предметом пильної уваги й опіки збоку публіцистики, щоб вони реалізувалися і не обертали життя в цвинтар.

Добро життя, добро нації.

**

Духове життя суспільства домагається опіки. Не дасть йому її вповні держава зі своїм законодавством і адміністрацією. А втім, і законодавство і адміністрація потребують опіки. А саме потрібна опікунча національна мисль, що йде зсередини і надає життю суверенним способом розвоєвий напрям і ідейний поштовх. Тій мислі нації повинна йти з допомогою фізична й механічна організація національної держави. Унапрямяюча праця тієї мислі, що пронизує всі ділянки внутрішнього життя нації, повинна бути згідно поділена між суспільством і державою.

Законодавство, свідоме значення гасла „са-люс реї публіце”, мусить дбати про те, щоб у кожній хвилині і в кожному випадку було відомим, де індивідуально оце „са-люс” лежить. Тому, що на цей ужиток цивілізація віддала пресу і письменство, держава має обов'язок тур-

НЕЗЛАМНИЙ ПРОДОВЖУВАЧ МАЗЕПИНОЇ СПРАВИ

Вшановування пам'яті визначних державних діячів нашого минулого, вивчення досвіду їх змагань за волю і незалежність України мають для нас велике значення. Вони дають можливість пізнати часто дуже подібні до сучасних обставин українського визвольного руху стратегію і тактику його провідників, щоб, ураховуючи помилки минулого, уникати їх повторення.

Народжений у 1672 році, Пилип Орлик, генеральний писар гетьмана Івана Мазепи, згодом гетьман України, був чеського роду. Як людина великого розуму та організаційного таланту, видатний полководець і мудрий політик, що поєднував у своїй особі героїзм вояка і досвідченість дипломата, він швидко здобув собі керівну позицію в українському суспільстві кінця XVII і початку XVIII століття.

буватися про те, щоб письменство могло належно виконувати свої завдання. Важко вичислити тут ті обов'язки. Для прикладу наведу концесіонування пресових видавництв. Титул видавця мусить бути признаваний тільки тим одиницям і тілам, які вилегітимують своє підприємство щодо чистоти суспільних і моральних задумів, саме з того, що справді оце „салюс” є основою задуму. Тут рішальний голос мусить мати опінія добре думаючих людей, а особливо журналістична корпорація. Самого наміру підприємця тягнути зиск з письменницького ремесла не досить. А проте, цього вистачало, і саме це було катастрофічним. Добре зорганізована журналістична корпорація мусить дбати про забезпечення пресі належного буття, опіки й поваги, мусить мати голос усюди там, де публічне добро є предметом нарад. Ця корпорація повинна сполучати всі ділянки письменства в одне тіло, хоч кожна з цих ділянок може мати свої спеціальні організації.

Не буду входити в подробиці. Йдеться про те, щоб для добра українського життя зробити все, що є в суспільній силі, щоб піднести стопу духового життя в лоні журналістичної професії, яка, як я сказав на початку, є тепер одною з найбільш відповідальних професій.

У той час населення України, незадоволене промосковською політикою попереднього гетьмана Івана Самойловича, що фактично відступив усю владу москалям, віддав їм українську Церкву, право збирати податки і використовувати економічні багатства України, жило спогадами про недавні славні перемоги Богдана Хмельницького та Івана Виговського. Воно розуміло, що воєнна кампанія проти Москви, що її блискуче розпочав був Виговський, лише внаслідок внутрішнього розбиття в українському таборі не скінчилась успіхом. З вірою і надією дивилось громадянство на гетьмана Мазепу та його оточення, вбачаючи в них людей, покликаних історією очолити нову кампанію проти Москви.

В тому гурті Пилип Орлик своєю ентузіастичною відданістю загальнонаціональній справі зайняв визначне місце, і Мазепа зробив його одним із своїх найближчих співробітників.

Пилип Орлик гідно виправдував це високе довір'я. Коли московські резиденти відвідували гетьманську столицю Батурин, Орлик неодмінно бував з Мазепою при зустрічі тих „гостей”, а іноді й сам в імені гетьмана приймав їх, завжди намагаючись поставити кожне питання так, щоб воно вийшло з користю для України.

Орлик взяв визначну участь у складанні плянів державного будівництва України, у зміцненні козацької шташини, яку він слушно оцінював як опору української державности, в створенні української еліти, для чого старався поширити на Україні освіту і культуру, сприяючи західноєвропейським культурним впливам.

Розуміючи велику організуючу ролю Церкви в житті нації і будши сам глибоко релігійною людиною, Орлик активно сприяв заходам Мазепи в спорудженні нових храмів, збільшенні кадрів духовництва, при чому був толерантний щодо інших віровизнань.

Разом з Мазепою Орлик застановляється над тяжким становищем українського народу, в якому той опинився у висліді промосковської політики Самойловича. Він розробляє плани

реформ, що мають піднести народній добробут, вживає заходів для поліпшення праці низових управ, судів.

Орлик докладав також багато зусиль, щоб злагіднити загострені взаємини між урядом Мазепи і Запорізькою Січчю, яка була наставлена опозиційно до гетьманської влади.

Нарешті, Орлик був одною із тих найбільш довірених осіб, яких Іван Мазепа втаємничив у свій плян майбутнього союзу зі Швецією. Тож, коли в розпалі шведсько-московської війни почалися посередні переговори зі шведами, з участю Орлика був укладений таємний договір зі Швецією, за яким вона визнавала самостійність та суверенність України і зобов'язувалась збройними силами її оборонити.

У висліді цього договору Мазепа разом із гетьманською старшиною і військом восени 1708 року приєднався до шведської армії, що розтащувалась на правому березі Десни. Пізніше, коли серед частини старшини, що перейшла на шведський бік, почалися хитання, Орлик був одним із тих, які до кінця стояли біля гетьмана і запалювали ентузіазмом інших.

Як і Мазепа, Орлик брав участь у Полтавській битві, а після трагічного висліді її разом з Карлом XII і гетьманом помандрував у Бендери, до Туреччини, яку сподівався притягнути до участі у спільній протимосковській коаліції.

Коли Мазепа помер, Орлик очолив дальші визвольні змагання за повернення Україні її державности. Генеральна старшина, що згуртувалась була коло Мазепи, козацьке військо і запорожці на чолі з кошовим отаманом Костем Гордієнком вірили, що за допомогою Швеції і Туреччини Україна звільниться з-під московської влади. У квітні 1710 року старшина і військо обрали Пилипа Орлика гетьманом. Щоб примирити розходження між старшиною, що орієнтувалась на міцну гетьманську владу, і надто волелюбним Запоріжжям, укладено в Бендерах нову конституцію майбутньої Української Держави.

Згідно з цією конституцією, усім державним життям України мала керувати Генеральна Рада, свосрідний парламент, створений з генеральної старшини, полковників, сотників, виборних від полків генеральних радників і депу-

татів. Цей парламент мав збиратися тричі на рік — на Різдво, Великдень і Покрову, вирішуючи всі державні справи. Під наглядом парламенту гетьман та його уряд мали здійснювати свою владу.

Старшині і урядовцям заборонялось використовувати козаків на роботах для себе, відбирати в них чи примушувати їх продавати свої землі або відбирати їхнє майно за провини. Цей основний державний закон для тих часів був дуже демократичний і давав простому народові широкі права.

Провідні ідеї Орликової конституції лягли в основу нового справедливого розподілу прав і обов'язків поміж гетьманським урядом і Генеральною Радою, вони почасти навіть випередили своєю поступовістю ідеї американської Деклярації Незалежности 1776 року і Великої Французької Революції 1789 року.

Шведський і турецький уряди визнали Орлика гетьманом України. Карл XII запевнив, що не підпише миру з Московією, поки не доб'ється волі для України. Те саме обіцяв запорожцям кримський хан.

Своїм завданням шведський король і новий гетьман постановили втягнути Туреччину до протимосковської війни. Переговори в цій справі закінчилися повним успіхом. Боючись зміцнення Москви в разі її перемоги над Швецією, що створило б безпосередню загрозу турецьким кордонам, Туреччина восени 1710 року зірвала з Московією стосунки.

Навесні 1711 року Орлик, ентузіастично зустрінутий масами українського народу, з козацтвом і з татарськими та польськими союзниками розпочав війну. Його армії здобули ряд важливих українських міст, але цей похід не вдався внаслідок грабіжницький дій татар на Україні.

Влітку 1711 року цар Петро рушив походом на Туреччину. Над рікою Прутом турецьке і козацьке військо оточило міцним перстеном московську армію, але цар Петро підкупив турецького везира, і той дав можливість москалям вийти з оточення.

Хоч Туреччина знову проголосила війну Петрові, цар викупився великою сумою грошей і заявив, що зрікається Правобережжя України за винятком Києва і Запоріжжя, а лівий бе-

рег Дніпра залишає собі. Царські війська передали Правобережжя Польщі і залишилися на лівому березі.

Наприкінці 1712 р. Орлик із запорожцями зробив спробу визволити Правобережну Україну, але сили його були замалі, і польське військо Синявського відтиснуло українську армію. В 1713 році Туреччина і Крим замирилися з Росією, і Карл XII у 1714 році мусів повернутись до Швеції. З ним поїхав Орлик і його близькі співпрацівники.

Становище України в той час було страхотливе. Після Полтавської битви цар Петро проголосив усіх українців зрадниками, встановив в Україні власну владу у формі т. зв. Малоросійської Колегії, супроти якої гетьман та його уряд не мали ніякої сили. Але й цього Петрові було замало: він заходився не лише скасувати автономію Гетьманщини, але й зруйнувати її силу, знесилити її населення. Тисячі козаків гнали в далекі краї на риття каналів, спорудження фортець, будівництво Петербургу, в Астрахань, на Дін, на Кавказ, де вони масово гинули внаслідок недостатнього харчування та виснажливої праці.

Пилип Орлик, як провідник українського екзильного уряду, розгортає широку дипломатично-політичну діяльність: звертається до урядів різних держав Західної Європи, намагаючись зацікавити їх українською справою, описує страшне поневір'яння українського народу. В ім'я тріумфу справедливості він протестує перед західним світом проти поневолення українського народу Московією, розкриває справжнє обличчя московського імперіялізму та перестерігає західні держави проти небезпеки, яку створить їм той імперіялізм, розбудувавши свою мілітарну силу. Разом з тим Орлик знайомить світ з основами нової конституції України.

Маніфести та звернення Орлика справляли глибоке враження в країнах Європи. Зокрема у Франції, де вже назривав спротив королівському абсолютизму, відозви Орлика знаходили сприятливий ґрунт для збудження умів і під час Великої Французької революції відіграли ролю, можливо не меншу, ніж твори Вольтера, Руссо, енциклопедистів чи ідеї Вашингтона.

Перебуваючи на еміграції у Бреслав, Пилип Орлик разом із своєю родиною прийняв католицьку віру українського обряду. Про це зга-

дує він у своєму „Діарії” і в листі до Папи Бенедикта XIII з 1727 року.

Діяльність і особу Орлика прихильно оцінювала європейська дипломатія. В листі до голови уряду Франції Флері французький амбасадор у Варшаві де-Монті 9 листопада 1729 року писав: „Пилип Орлик, що служив під прапорами славного українського гетьмана Мазепи, як генеральний комісар і секретар, що вважається першим після гетьмана урядом у козаків, був обраний козацьким гетьманом на місце Мазепи, після його смерті в Бендерах... Ми знаємо гетьмана Орлика як людину великої ворожості до москалів, розумну і сміливу, дуже поважану і люблену в Україні між козаками, яким цар відібрав майже всі їх вольності”.

Від 1714 до 1720 року Орлик перебував у Швеції, пізніше був у Ганновері, Польщі, Силезії, Франції, врешті в Туреччині. Кількадесят років намагався він створити нову коаліцію проти Москви, але тогочасна Європа була глуха до всіх його шляхетних намагань поліпшити долю України. Орлик також вислав своїх емісарів по всіх європейських королівських дворах.

Спроба Пилипа Орлика підняти запорожців проти Московщини не мала успіху.

Протягом 1720-1732 років гетьман-емігрант вів щоденник, в якому занотував багато цінних історичних і дипломатичних документів. 26 травня 1742 року на сімдесятому році життя він помер у Яссах.

У вдячній пам'яті українського народу Пилип Орлик лишився як непохитний борець за волю України, як великий патріот, полководець і дипломат. Яскравий образ його змалювали німецький драматург Рудольф Готшаль у драмі „Мазепа” та українські письменники Василь Пачовський у драмі „Гетьман Мазепа”, Богдан Лепкий у трилогії про Мазепу, Федір Дудко в романі „Великий гетьман”, Олесь Бабій у поетичному творі. Натомість російський поет, звеличник Петра I Пушкін у своїй поемі „Полтава” фальшиво представив Орлика як люту, жорстоку людину, і твердив, що Орлик прийняв магометанську віру.

Тепер нам особливо потрібні такі діячі, що зуміли б гідно, з наполегливістю Орлика переконувати західний світ у справедливості української справи.

Лев Шанковський

КВАНТОВА МЕХАНІКА І БОЛЬШЕВИЦЬКА МОСКВА

I

В одному з чисел американського журналу „Слевік Рев'ю” вміщено дуже цікаву дискусію на тему квантової механіки та діалектичного матеріалізму (річн. XXV, ч. 3, вересень 1966, ст. 381 і д.). У цій дискусії взяли участь американські науковці, історик Лорен Р. Грегем та філософ Пол Р. Фейерабенд, а також советський фізик В. Фок, що очолює Фізичний інститут Ленінградського університету.

Висловлювання американських науковців на тему квантової механіки та її відношення до діалектичного матеріалізму були дуже обережні, може навіть занадто обережні у своїй виразній меті не вразили „матеріалістичних” переконань советського дискусанта. Це підмітив і сам В. Фок, що його виступ в американському журналі оцінюємо як блискучий. Приємно було читати статтю советського автора, написану „нормальною” мовою, з твердженнями, що впливають із сучасного стану науки квантової механіки, отже далекими від сучасної большевицької писанини на її теми, призначеної для „советського народу”.

А втім, годі було від В. Фока чекати іншого підходу: цей дискусант, фізик старшого покоління (нар. 1898) завжди стояв на сторожі інтегральності фізики і обороняв її від нападів збоку недовчених партійних всезнайків. Так було в 1936 році, коли В. Фок полемізував з К. Нікольським, який нападав на „ідеалістичні й махістські” перекручення квантової механіки, або на початку 1953 року, ще за життя Сталіна, коли в журналі „Вопросы Философии” він дошкульно розгромив усіх невігласів, що пописувалися своєю „критикою” модерних фізичних теорій, таких як квантова механіка, квантова електродинаміка, світляна дифракція, статична фізика тощо. Врешті, в 1963 році, на науковій конференції в Мехіко Ситі, В. Фок разом з українським філософом, М. Омеляновським (так звучить його прізвище в московській мові, а не Смеляновский) визнали засаду доповняльності (principle of complementarity), що її зформулював у 1932 році данський

фізик Нілс Бор (1855-1962), майбутній „батько” атомової бомби. Паруч засади невизначальности (principle of indeterminacy), яку зформулював німецький фізик Вернер Гейзенберг (1901 —), засада доповняльності Бора творить основу т. зв. Копенгагенської інтерпретації квантової механіки, яку советські філософи засуджували і засуджуються як „ідеалістичну вигадку”, що послаблює „позиції” діалектичного матеріалізму. Зокрема в роках 1948-1960 засаду доповняльності Бора цілком усунули з советської фізики та філософії, вважаючи її за „ідеалістичне перекручення” основ квантової механіки.

Реферована дискусія вимагає пояснення основних понять квантової механіки і взагалі модерної атомової фізики. Збираючись дати це пояснення, я цілком свідомий відповіді, що її колись дав св. Августин на питання: „Що таке час?” Ця відповідь звучала: „Якщо ніхто не питається мене про це, я знаю; якщо хочу пояснити тому, хто питається, не знаю”. У даному випадку я збираюсь пояснювати навіть те, чого не знаю, навіть, якщо ніхто мене про це не питається. Гадаю, що фахівці вибачать мені мою сміливість.

Але в нашому випадку ідеться не так про фізичні поняття, які вимагають основного знання фізики, як про загальні поняття, що їх повинна розуміти кожна людина з огляду на приглушливі „реалітети” квантової механіки в формі ядрової чи термоядрової реакції, радіації і подібних фізичних явищ, що зачіпають нас значно більше, ніж закони клясичної механіки, як ось, щоб назвати тільки, ньютонівський закон тяжіння. Але не тільки страх перед експлозіями ядрових і термоядрових бомб повинен нас змушувати знайомитися з законами квантової механіки, але ще більше потрібне це тому, що квантова механіка дала поштовх до нового, філософичного усвідомлення космосу. Під ударами відкриття і експериментів квантової механіки заломилася вся корпускулярно-кінетична система клясичної фізики, а з нею всі матеріалістичні уявлення про матерію, рух,

простір і час. Зокрема, квантова механіка просто скинула закон причиновости з його становища, яке він займав при матеріалізмі.

Матеріалізм самопевно сповіщав, що природа може простувати тільки одним шляхом, визначеним від початку віків аж до їх кінця, через безперервний ланцюг причин і наслідків: після стану А невідступно приходив стан В. Однак, квантова механіка показала, що після стану А може прийти стан В, але однаково добре і стан С, або незчисленна кількість інших станів. Таким чином, закону причиновости не можна стосувати в світі атомів, електронів і протонів. Процеси, що діють у мікрокосмосі підпорядковуються не законів причиновости, а законів невизначальности Гейзенберга, вони — індетерміністичні.

Не в людській силі передбачити поведінку даного атома або електрона. Окремий процес у мікрокосмосі може відбутися або й ні, бо природа допускає також певного роду довільність та випадковість. На цьому тлі фізики почали говорити про „розум” і „свобідну волю” електрона, і здогадуватись, що якимсь таємничим способом своєрідний волюнтаризм впливає на його дію. Але індетерміністичний закон невизначальности Гейзенберга, що не знає причин для наслідків, є також абсолютним і чудесним своїм характером; він допускає можливість абсолютного початку (креацію *екс нігіль* — створення з нічого) та абсолютного кінця (редукцію *ін нігіль* — перетворення в ніщо). До виникнення квантової механіки зобов'язувала засада, проголошена римським поетом-філософом Тітусом Люкрецієм Карусом (99-55 д. Хр.): „*екс нігіль нігіль фіт*” — з нічого ніщо не може постати. З цього погляду, сучасна революція в фізиці виявляє куди радикальніший характер, ніж революція Коперніка, а фактично Джордано Бруно в XVI стол. Вона вносить революційні зміни в філософський світогляд, бо руйнує корпускулярно-кінетичний, отже матеріалістичний погляд на світ.

II

Цілі тисячоліття людина вірила, що матерія складається з мікрочасток, що їх старовинні греки називали „атомами”. Але грецька назва „*а-томоі*” означала „неподільні”. Квантова ме-

ханіка відкрила подільність атома. Тепер знаємо, що ядро атома складається з одного або більшого числа позитивно насажених електрикою протонів та одного або більшого числа нейтральних нейтронів. Довкруги ядра обертаються по своїх орбітах негативно насажені електрони.

Щоб уявити собі електрон, треба пригадати, що вчені визначали його розмір як $1:10^{22}$ радіуса землі, а час обороту його по орбіті як $1:10^{22}$ часу, протягом якого Земля обертається довкруги Сонця. Щоб повністю уявити собі цей „дріб”, треба додати до цифри 10 — 22 нулі і старатися прочитати отриману цифру. Це й буде „ента” частина радіуса Землі, чи „ента” частина обороту Землі довкруги Сонця. Для таких розрахунків створено такі поняття, як „хронон” — атом часу, що визначається 10^{-21} секунди, або „годон” — атом простору, що дорівнює 10^{-13} см. Ось такими величинами й оперує квантова механіка.

У відповідь антирелігійним пропагандистам на їхнє твердження, що „Бога немає, бо його ніхто не бачив”, віруючі в СССР питаються тепер, чи пропагандисти бачили електрон. Такі вже прикрі наслідки для большевицьких агітаторів з приводу загального росту освіти, для якого, ніде правди діти, причинилися самі большевики. Справді, електрона ніхто не бачив, але він існує. Його спостережено тільки в русі, в дії, тобто спостережено його „поведінку”, але не його самого. І коли квантова механіка, досліджуючи електрон, піде далі, вона винайде докладніші формули для визначення його „поведінки”, але навряд чи будуть це формули, що визначатимуть його суть. Все ж таки навіть ці дослідження „поведінки” електрона розвіюють наші уявлення про те, чим є матерія. Бо чим далі йде квантова механіка, тим більше переконуємося, що матерія не те, за що її вважала класична фізика.

Ще в 1913 році Нілс Бор висунув твердження, що електрон може обертатися не по єдиній орбіті довкруги ядра, але може переходити з однієї орбіти на іншу, при чому перескок з найближчої до ядра орбіти можливий тільки за рахунок енергії, одержаної ззовні. Отже, перескок з кожної орбіти на будь-яку дальшу орбіту вимагає певної кількості енергії. Ці порції

променистої енергії, які вбираються електроном при кожному перескоку на більш віддалену орбіту, і є ті кванти енергії (одиниці виміру енергії), що їх обчислив німецький фізик Макс Планк (1858-1947), що й стало початком квантової механіки. Від величини вбраного кванта залежить, на котру з можливих більш віддалених орбіт перескоче електрон.

Стан електрона, що перемістився з найближчої на більш віддалену орбіту, зветься збудженим станом. Його потенціальна енергія збільшилася за рахунок одержаних іззовні квантів. Але, поки електрон обертається по певній орбіті, він не випромінює енергії назовні. При всякому зворотному перескоку з однієї із більш віддалених орбіт на попередню, ближчу до ядра, електрон випромінює свій надмір потенціальної енергії, і це випромінювання відбувається у вигляді того ж самого кванта енергії, що був вбраний електроном при переході на більш віддалену орбіту. Цей добре обґрунтований, згідний із спостереженнями, ряд тверджень веде за собою ряд дальших висновків, що вражають своєю несподіваністю.

Квант променистої енергії вбирається і випускається електроном, але поширення променистої енергії зв'язане з хвильовим процесом. Отже, частинка матерії — електрон — сполучається з хвильовим процесом. Звідси виникає твердження, що електрон — частинка речовини — є в той же час і вид хвильового процесу, тобто виникає припущення про двояку природу матерії, яка, крім корпускулярного, має і хвильовий характер.

Таким чином, „поведінку” електрона порівнюється то з рухом маленьких частинок — корпускулів, то з рухом хвиль. І сьогодні наука не може передбачити, котру з цих форм прибере електрон у своїй дії. Виявляється тільки, що одна й друга форма лише доповнюють одна одну; у деяких випадках краще вияснення подає корпускулярна форма, в інших хвильова. На цій zasadі побудовано закон доповняльності Бора. До речі, підтвердженням хвильової природи матерії є відкриття в 1937 році дифракції електронів британським фізиком Джорджем П.

Томсоном (1892 —), що вузький пучок електронів, проходячи крізь металеву платівку, утворює дифракційні кільця, подібні до кілець від світла. Обминання світлом непрозорих тіл, яке виявляється у відхиленні від прямолінійного руху променів, називають дифракцією.

На тлі всіх цих відкриттів розвинулася модерна механіка хвиль. Її можна розуміти як синтезу ідей Макса Планка та Альберта Айнштейна (1879-1955), що виявляється в зформулюванні основного рівняння механіки хвиль:

$$mc^2 = hf$$

як синтезу рівнянь Планка ($E = hf$) і Айнштейна ($E = mc^2$). Сполучення теорії квантів Планка з теорією відносності (релятивності) Айнштейна замінило поняття руху матерії поняттям руху в матерії, при чому рух цей визначено за продукт енергії і часу. Клясична фізика визначала матерію й рух, як два відокремлені явища, щось таке як віз і коней у формі тяглової сили для воза.

Отже, теорія квантів у сполучі з теорією відносності Айнштейна дала новий образ всесвіту, побудований не на механістичних засадах, які ще недавно здавалися такими ясними, прозорими й незаперечними, але на цілком відмінних, революційних супроти матеріялістичного світогляду засадах. Цей новий образ всесвіту не тільки заперечив існування сили ньютонівського тяжіння, але й ньютонівське поняття часу. А власне цей ньютонівський час належав у минулому до безспірних понять, незалежних від простору й матерії, час, який, так би мовити, безперервно йшов уперед. У такому часі зрозумілий був закон причиновості, бо якщо час іде вперед, тоді причина може передувати наслідкові. Але з'явилася теорія відносності Айнштейна, і час став уже поняттям відносним (релятивним), залежним від простору й матерії, і тісно пов'язаним з ним. Таким чином, матеріялізм давав нам може прозорий і зрозумілий, але невірний образ всесвіту. В СССР це розуміють. Василь Симоненко висловився в своєму „Щоденнику” так: „Все таки Айнштейн не був моїм політичним (? — Л. III.) однодумцем, хоч і зробив відкриття, які потрясли науку (підкр. наше — Л. III.).

(Закінчення буде)

СКЛАДАЙТЕ НА ПРЕСОВИЙ ФОНД!

М. І.

ЕВАКУАЦІЯ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

Україна в другій світовій війні була головним тереном воєнних дій між Москвою й Німеччиною. Два рази — від 1941 до 1942 року та від 1943 до 1944 року — фронти війни переходили через Україну.

У журналі Академії Наук УРСР „Економіка Радянської України” за квітень 1965 року подано таке: „У перший період війни перед трудящими республіки постало надзвичайно складне завдання — евакуювати в глибинні райони СРСР матеріальні і культурні цінності, населення”. А інж. Ю. Процюк у своїй праці „Большевицька політика „спаленої землі” на Україні в 1941-42 рр. та наша наука з неї” так пише про ту евакуацію: „Наприкінці 1941 р. большевики демонтували якнайбільшу кількість устаткування фабрик, електривень і вивозили його на схід. На електривнях демонтовано не тільки двигуни, помпи, повітродмухала, розподільники, вимірне приладдя, не згадуючи трансформаторів та вимикачів, але також цілі турбіни аж до самих фундаментів, при чому йдеться тут між іншим про такі великі агрегати, як турбогенератори електривень придніпровських промислових центрів потужністю в 50.000 квт. кожний”.

Евакуація народного добра України, зокрема промислового устаткування, у запільні райони могла бути доцільною з погляду московської влади, бо цього вимагала воєнна ситуація. А з погляду українського народу і українських інтересів не можна заперечити ще більшої рації в тому, що після війни треба було повернути Україні те устаткування й знову змонтувати там, де його взято. Але воно залишилося назавжди там, куди його вивезли, тобто на Московщині.

Той самий журнал „Економіка Радянської України” подає й часткове число евакуйованих підприємств і число вагонів вивезеного добра: „Тільки з 10 областей УРСР працівники промисловості й транспорту від початку і до кінця жовтня 1941 року евакуювали сотні підприємств союзних і республіканських наркоматів, багато підприємств промислової кооперації, ве-

лику кількість цінного устаткування. Так, тільки 87 підприємств наркоматів союзного підпорядкування відвантажили 24.935 вагонів устаткування. Успішно провадили евакуацію худоби, тракторів та іншого майна працівники сільського господарства. До кінця жовтня 1941 року в східні райони країни було евакуйовано понад 4 мільйони населення, серед якого велика частина припадала на інженерно-технічний персонал та робітників високої кваліфікації”^{*)}.

До поданої цитати коментарів додавати не потрібно. Треба тільки сказати, що по 26 роках можна й треба було б очікувати докладнішого й ширшого звіту про кількість вивезеного з України добра. Таких даних ніде не подається. Але й ті повідомлення, що їх подано по окремих виданнях, стверджують, що з України вивезено багато десятків тисяч вагонів промислового устаткування та різних матеріалів, і то без будь-якої винагороди, тобто, називаючи це своїм ім'ям, — пограбовано. Таким чином частина національного добра України перейшла на власність Москви без згоди українського народу. Устаткування, що його Україна одержала по війні, вона купувала нормальним способом, і платила за нього фондами, які становили частину асигнувань на народне господарство УРСР.

А щодо капіталовкладень у народне господарство УРСР, то в своїй праці „Колоніальний визиск — основа советської індустріалізації” Кость Кононенко подає такі дані: „У IV п'ятиріччі (першій повосній) її (України — М. І.) частка становила тільки 19.2% всього ССРСР, а в наступній, V п'ятиріччі (1950-55) та частка

^{*)} У поданій цитаті не можна не звернути уваги на хронологічну недокладність у виданні Академії Наук. До кінця жовтня не могли большевики вивозити добро з України. Київ німці здобули 19 вересня, передовими своїми військовими частинами будучи вже на Лівобережжі. Так само Харків вони взяли 22 жовтня, коли в їхніх руках був цілий Донбас, а їхні передові військові частини були мало не на Північному Кавказі. Друге, що вражає у виданні т. зв. Української Академії Наук, це відсутність поняття України, як бодай приблизної окремішності.

впала до 15.9%, тобто стала нижчою, як у передвоєнні п'ятирічки”.

Отож, стає зрозумілим, що Москва коштом того вивезеного устаткування та руками „понад 4 мільйонів населення, з якого велика частина становила інженерно-технічний персонал”, побудувала нові або поширила вже наявні фабрики на Уралі, Поволжі та в центральному районі Росії. Майже тотальна евакуація народного добра України, що її перепроварила Москва під час останньої війни, ще раз стверджує колоніальне становище України.

При цьому треба мати на увазі, що в ССРСР приблизно 70% капіталовкладень переводиться через державний бюджет. А прибутки бюджету складаються на 40% від податку з обігу, що його сплачує вся людність країни в ціні продуктів народного споживання. Отже, справедливий критерій для розподілу капіталовкладень між окремими союзними республіками мала б творити кількість населення даної республіки. Населення Української ССР становить 20% населення всього Советського Союзу, тим то природною була б її участь у загальній сумі капіталовкладень при також 20%.

Проф. Є. Гловінський у своїй праці „Українське народне господарство в четвертому році семирічки” (стор. 120-121) пише: „Те, що Україна одержала тільки 15%, означає, що приблизно 25% усіх грошей, зібраних з населення України, пішли поза її межі”. В одній із своїх промов Хрущов сказав: „Це є в інтересі народного господарства ССРСР, як цілості, розподіляти капітальні нагромадження поміж республіками, перекидаючи їх з одної республіки до другої через бюджет ССРСР. Отже, протягом майже п'ятох десятироків Москва унеможливила такий розвиток промисловості України, який своїм обсягом відповідав би можливостям країни, а змістом — інтересам її національної економіки. Ці можливості України та відповідно спрямований їй промисловий розвиток Москва звернула на службу собі, на розбудову свого господарства.

Тепер Москва всі ці нищення під час війни закидає німцям. Проте, сказати, хто — німці чи Москва — більше завдали шкоди Україні, не можна. Обидві сторони дуже нашкодили при відступі. Однак, заперечити свою участь у ни-

щенні України Москва ніяк не може, бо на це був оприлюднений наказ, і все робилося на очах населення. І це стверджує К. Кононенко в своїй праці „Україна і Росія” (стор. 431): „В одному з видань останніх років пишеться: виконуючи розпорядження партії і уряду, советський народ не залишив ворогові діючих заводів, шахт і електростанцій... значна частина устаткування промислових закладів, колгоспів і радгоспів, що не могла бути евакуйована, нищилася, щоб ворог не міг тим скористатися”.

А Українська Радянська Енциклопедія (том 17, стор. 162) подає навіть у числах ті нещастя, що їх зазнала Україна під час другої світової війни, але скидає все це на німців: „Окупанти зруйнували і спалили на Україні 714 міст і селищ, понад 28.000 сіл, залишивши без житла близько 10.000.000 чоловіка, зруйнували понад 16.000 промислових підприємств, більше як 200.000 будинків промислово-виробничого призначення, 27.910 колгоспів, 872 радгоспи, 1.300 МТС, 32.930 шкіл, технікумів, вищих учбових закладів”.

А трохи далі та сама Українська Радянська Енциклопедія зазначає, скільки коштували ті нищення, коли перевести їх на гроші: „Загальні втрати в промисловості і сільському господарстві республіки становили 285 мільярдів карбованців (у довоєнних грошах)”.

Якщо додати ті нищення промислових вартостей, що їх заподіяли німці й Москва разом, то можна собі уявити, яких спустошень зазнала Україна за роки війни.

Хоч українську промисловість евакуйовано та нищено під час довголітньої московської окупації та під час останньої війни, все ж таки Україна залишається найбільш потенціальною промисловим центром на Сході Європи. Україна — це територія вугілля, металу, машинобудування, хемії, природного газу, харчової та інших галузей промисловості.

Сила української нації в її відпорності й працьовитості. Віримо, що ліпша доля й сприятливіші політичні умовини дозволять українській нації всі ці багатства належно використовувати для розбудови свого господарства, закріплення могутності Української Держави та забезпечення добробуту всієї людности.

М. Чирівський

ДЕЩО ПРО ЕНЦИКЛОПЕДІЮ УКРАЇНОЗНАВСТВА

З посиленням реалітетної, тобто співіснувальної і просоветської орієнтації на небезпечні мавпівці збочується і **Енциклопедія Українознавства**, що виходить в Сарселі, у Франції, за редакцією проф. В. Кубійовича.

В останніх двох-трьох роках проф. В. Кубійович набрав у склад своїх співробітників також „реалітетних” науковців, як В. Маркус, Б. Галайчук, П. Голубничий і інші.

В. Маркус вже уславив себе писаннями, в яких Тараса Шевченка, його культ і значення для модерного українства старається стягнути в болото, перекликаючись в цьому із деякими советськими „шевченкознавцями”. В цій справі допомагав йому п. Ю. Мовчан у ньюйоркському „Лікарському Віснику”, де намагався зробити із Шевченка п’яницю.

У своїх псевдонаукових газетних статтях на тему міжнародного політично-правного становища України Б. Галайчук не раз покликавався сам на себе як на наукове джерело.

П. Голубничий в одній із своїх „наукових” праць твердить, що життєвий стандарт у Советському Союзі вже, мабуть, вищий як в Австрії, і що сучасну Україну збудували українські комуністи, що є очевидною неправдою.

Тож, підібравши собі таких співробітників, проф. В. Кубійович, як головний редактор Енциклопедії Українознавства, мусів прийняти на себе і відповідальність за всі ті матеріяли, що їх підготовляють вони до цієї надзвичайно важливої публікації.

У словниковій частині енциклопедії, на сторінках 1571-1573. надруковано статтю Б. Галайчука і В. Маркуса „Міжнародно-правний статус України”.

Пощо гасло про міжнародно-правний статус України у словниковій частині? Чому цей статус не обговорено в перших трьох томах, присвячених тільки Україні і всім її проблемам? Чи може тоді ще реалітетні течії не дозріли в редакції Енциклопедії Українознавства, яка видається коштами українців у вільному світі?

У цій статті сказано дослівно таке: „Не зважаючи на зміну урядів і режимів на Україні,

з 1917 р. правно існує тяглість (континуїтет) та переємність (сукцесія) української держави: УНР — Української Держави — УНР — УРСР, задокументованих в різних конституційних і міжнародно-правних актах”*)).

От до чого дійшло: Українська РСР, створена внаслідок московсько-большевицької інвазії, є продовжувачем Української Народної Республіки, створеної українським народом!

Пощо в Енциклопедії гасло „міжнародній” як прикметник? Цього звичайно ні в яких інших енциклопедіях не робиться, коли основне гасло обговорюється перед тим або обговорюватиметься пізніше. Тут „Україна” є головним гаслом, і після „міжнародній статус” має стояти: „див. Україна, її міжнародній правний статус”. Цю нелогічність у такій поважній публікації, як Енциклопедія, можна пояснити хіба тільки політичною тенденцією, якої не вдалося протягнути раніше.

Пп. Галайчук і Маркус, як і московсько-советські історіографи, починають аналіз міжнародно-правного статусу України з часів Козаччини та Козацько-Гетьманської держави. Київської доби, часів старої Київської Держави мов би й не було. А може Київсько-Руська держава, за п. Галайчуком і п. Маркусем, це перший період московського царства, а „хахли” з’явилися щойно в XV і XVI століттях під впливом Польщі та католицизму? Так бо каже „старший брат”, так пишуть західні демоліберали, і реалітетники мусять з ними солідаризуватись. Байдуже, що це заперечує історичну правду, байдуже, що це є пониженням для власної нації.

Коли така Енциклопедія Українознавства, то нам її не треба. Нам вистачить Української Радянської Енциклопедії, яка перекручує факти, фальшує історію і ображає національні почуття українців.

Сяк-так упоравшись із добою Козаччини, Б. Галайчук і В. Маркус присвячують Україн-

*) Уживані в енциклопедії скорочення розшифровано. — М. Ч.

ській Народній Республіці біля тридцяти рядків друку і переходять до обговорювання міжнародно-правного становища т. зв. Української Радянської Соціалістичної Республіки. І ось що вони пишуть:

„Міжнародно-правна підметність української держави не припинилася з поразкою національного уряду; її перебрала і продовжувала УРСР... Конституційно УРСР вважалася самостійною державою від березня 1918 р. до травня 1920 р.” Тобто від 1918-го до 1920-го року існувало ніби дві українські держави на тій самій території — УНР і УРСР. Алеж це цілковитий абсурд, бо насправді був маріонетковий радянський, ніби український уряд, наставлений окупаційною московською владою, до складу якого входили в більшості не-українці. Цей „уряд”, крім большевиків, ніхто не визнавав і не то суверенної, а жадної влади над українською територією він не мав.

Ще більше скомпромітували Енциклопедію Українознавства п.п. Галайчук і Маркусь, написавши про УРСР, як про продовжувача УНР з міжнародно-правного погляду.

„Конституційно УРСР — твердять вони, — вважалася самостійною державою від березня 1918-го до травня 1920 року”. Але хто і коли в тих роках вважав УРСР за самостійну державу? Для всіх, крім пп. Галайчука, Маркуся і проф. Кубійовича, це є загадкою.

Теоретично і практично на частині української території існувала влада УНР аж до жовтня 1920 року. Значить, хоч би й теоретично, УНР проіснувала довше, ніж УРСР як незалежна держава. Тоді, яким чином УРСР, уже тільки як складова територіально-адміністративна частина РСР, могла стати продовжувачем державницьких традицій Української Народної Республіки?

Автори статті в Енциклопедії Українознавства пишуть:

„Вступ УРСР до ОН і інших міжнародних організацій, як і підписання нею ряду договорів, зробили цю підметність ефективною. На думку більшості чужих і українських авторів на Заході, УРСР нині є суб'єктом міжнародного права, хоч ця підметність є лише часткова і тим самим обмежена”.

Що така фальшива інтерпретація проблеми

в нав'язуванні УРСР до УНР і вперте заперечення колоніального поневолення України московським імперіалізмом в логічній послідовності є для української національної справи шкідливими, про це ні п. Галайчук, ні п. Маркусь, ні п. Голубничий, виходило б, не турбуються.

Ось що пише про „суверенність” Української РСР відомий дослідник найновішої історії України проф. М. Стахів:

„Законні рямки держави дуже часто можуть зводитися до фікції. Суттєвим бо для держави є не конституція, а дійсна влада, яка спирається на реальному чинникові сили — на армії та поліції. В модерних часах владу творять політичні партії даного народу. Беручи до уваги УССР, реальна влада там московська, а не українська, і сила її спирається не на українській, а на советсько-московській армії. Ту владу творила в Україні не українська, але російська комуністична партія большевиків. І тоді, коли створювано УССР, ще навіть не було української комуністичної партії. Тобто з соціологічної точки бачення УССР не може бути українською державою. А її конституція — це фікція”.

Намагання доказати на основі приявності УРСР в ОН її міжнародно-правну суб'єктивність також нелогічне, і цю суб'єктивність західні теоретики політичного права, як Доллен і Гурвіч, заперечують. Це тільки фікція в користь Москви, яка забезпечує їй більше число голосів в організації Об'єднаних Націй. В ОН заступлені ССР, УССР і БССР, але найбільшої „союзної” республіки, Російської СФСР, там немає. Це напевно не значить, що РСФСР є менше суверенною як Українська і Білоруська ССР, але це означає утотоження і ідентичність ССР і РСФСР. Щождо УССР і БССР, то вони є тільки підрядними частинами Російської СФСР. І при чому тоді їхнє членство в Об'єднаних Націях?

Гасло „Націоналізм” для Енциклопедії Українознавства, чуємо ми, дав писати проф. В. Кубійович не націоналістам, і автори статті на тему українського націоналізму пов'язують його з німецьким нацизмом та італійським фашизмом, що є очевидною неправдою. До того ж українському націоналізмові підсувається антисемітизм.

Алла Коссовська

ПІСНЯ ПРО ГЕРОІВ

Заспів

Про героїзм так тяжко щось сказати,
Щоб в сказанім дзвеніли чисті тони,
Можливо краще просто у поклоні
Схилити голову перед лицем посвяти.

Але коли самі із серця линуть
Слова, як перли чисті і правдиві,
Співай, поете! Прихили коліна
І стань бояном чесним, незрадливим!

**

У Карпатах шумлять ліси,
У Карпатах мовчать могили.
Було в матері троє синів
І всі три їй однаково милі.
Всіх носила під серцем своїм,
Всіх однаково ніжно любила.
Коли ж вдарив на обрії грім,
Зберегти не змогла, не посміла.
Розійшлись по карпатських стежках,
По незнаних, тернистих дорогах,
Воювали у рідних лісах,
За святу, за свою перемогу.
В руки ката попався один,
Наймолодший, гарячий, завзятий,
Його звали, як батька, Мартин,
Мартусем його кликала мати.
Неймовірно, страшне це було!
Ще в дорозі його катували,
Привезли Мартуса у село,
На очах материнських карали.
Вимагали, щоб видав усіх,
Кого рідні ліси заховали,
Кров спливала на втоптаній сніг,
Як троянди на нім розцвітали.
„Говори!“ — били знову і знов,
„Говори! пожалій свою матір!“
Та мовчав він, ковтаючи кров,
Хоч і знав, хоч і мав, що сказати.
На смертельно-блідому лиці
Материнські, замучені очі:
„Сину мій, мій Мартусю, мовчи!“ —

Сині губи беззвучно шепочуть.
Він мовчав. Затягали петлю
На зворушливо-тоній шиї,
І в очах погасили зорю
Закривавлені, довгі віі...
У Карпатах шумлять ліси,
У Карпатах мовчать могили.
Скільки згинulo тут краси,
Скільки молодости відшуміло!
Край села є могила сумна,
Знають всі її люди в окрузі,
Височіє під лісом вона,
Поховали Мартина в ній друзі.
Поховали разом і стару,
Шану їм віддали, як героям,
І рушничная сальва в бору
Відгукнулась потужно луною.
Наче символ безсмертя стоїть
Одинока Мартина могила,
Наче хоче запевнити світ
В невмирущості нашої сили,
Сили духа, що рве до змагань,
Що на волю народу обертий,
Що не знає ніяких вагань,
Віч-на-віч зустрічаючись з смертю.

25-РІЧЧЯ УПА В КОНГРЕСІ ЗСА

Про 25-річчя УПА говорив у Конгресі ЗСА конгресмен Дульскі. Його промова вміщена в „Конгресовому Рекорді“ з 2 серпня ц. р.

У своєму слові п. Дульскі звернув увагу членів Конгресу на те, що цього року, „коли большевики відзначають 50-річчя своєї революції, український народ відзначає два ювілеї: 50-річчя Української Національної Революції і 25-річчя Української Повстанської Армії. Ці роковини є пригладкою для цілого світу, що большевицька „революція“ є насправді запереченням боротьби за волю і поступ народів“.

Конгр. Дульскі, подавши докладну історію виникнення і боротьби УПА під проводом головного командира ген. Р. Шухевича - Т. Чупринки, свою промову закінчив таким ствердженням: „Ми вшановуємо тих молодих чоловіків і жінок Української Повстанської Армії, які піднесли той самий прапор свободи, який боронять тепер наші вояки у В'єтнамі“.

ПОВІДОМЛЕННЯ

Беручи під увагу опублікований в еміграційній пресі Комунікат Українського Термінологічного Центру (УТЦ) в Америці у справі українського перекладу назви United States of America, Редакція „Вісника ООЧСУ“ з цього числа уживає назви **З'єднані Стейти Америки**, в скороченні ЗСА (ЗеЕсА). За цю назву висловились більшість учасників анкети (членів НТШ і УВАН, мовознавці, правники, журналісти, письменники та представники професійних товариств), переведеної Українським Термінологічним Центром.

В одному з чисел „Гомону України“ пропонували недавно Редакції ЕУ наново зредагувати й передрукувати зошити з фальшивим навітленням важливих історичних фактів. Цими своїми короткими нотатками ми також хочемо звернути увагу Редакції ЕУ на необхідність підбирати об'єктивних українських авторів-науковців для співпраці в творенні Книги Знання, що мала б стати предметом гордості української еміграції.

В. С-ко

В. ШАХРАЙ І ЙОГО КНИЖКА

Цими днями появився в Нью Йорку передрук книжки, яка напевно приверне до себе увагу людей, що цікавляться історією розвитку політичної думки в Україні. Це — голос, який доходить до нас з тих днів, коли в революційній хуртовині поставала Українська Держава. Автори її Сергій Мазлах і Василь Шахрай — старі члени ленінської партії, які переконалися в облудності большевицької національної політики і свою книжку — блискучий памфлет, написану на початку 1919 року, адресували самому Ленінові.

Вийшла ця книжка під заголовком „До хвилі” з підзаголовком „Що діється на Україні і з Україною”, а передмову до неї написав знаний на еміграції зі своїх лівих переконань Іван Майстренко*). Як виходить з передмови, автори книжки під час революції 1917 року працювали в полтавській організації компартії. В роках українізації Мазлах був керівником Центрального Статистичного Управління УСРС, а в період єжовщини був розстріляний. В. Шахрай, фактичний автор книжки, бо належить йому більшість її тексту, був ніби вчителем середньої школи на Полтавщині, знав європейські мови, в 1917 р. був членом УЦРади від большевиків, пізніше — секретарем військових справ у першому большевицькому уряді України. Брав участь в Таганрозькій нараді большевиків (18 — 20 жовтня 1918 р.), на якій ухвалено постанову про створення КП(б)У і відокремлення її від РКП(б) в самостійну партію. Разом з Мазлахом виїхав після вигнання большевиків з України на еміграцію до Саратова над Волгою, де й написав книжку „До хвилі”. На 1-му з’їзді КП(б)У в Москві, у липні 1918 р. участі не брав, знаючи, що, контрольований московськими „єдинонеділимцями”, той з’їзд скасує рішення Таганрозької наради. Пізніше розірвав з большевиками і зв’язався з українськими повстанцями. В 1919 р. був розстріляний на Кубані денікінцями під час розправи з Кубанською Радою.

Книжка В. Шахрая, в якій численними аргументами, спертими на творах К. Маркса і В. Леніна, стверджується право України на самостійність, може бути й сьогодні дуже гострою зброєю в боротьбі проти офіційної лінії большевиків у національній політиці, що по суті є лінією на знищення української нації як історичного суб’єкта. З сучасної перспективи вона впень розбиває ідеологію українського національного комунізму, прихильники якої все ще існують на еміграції, а може й в Україні, дармащо свого часу була основним джерелом аргументів у писаннях і дискусіях націонал-комуністів з „єдинонеділимцями-інтернаціоналістами”. Вона рішуче розбиває також концепції наших „реалі-

тетників”, зокрема В. Галайчука і П. Голубничого, які у виданій в Сарселі Енциклопедії Українознавства пишуть про „континуїтет” української державності від УНР через Гетьманат, Директорію до сучасної УРСР, цієї штучно створеної з кон’юктурних міркувань політичної маріонетки.

Силою своєї аргументації, глибиною аналізу українсько-російських відносин і ерудицією книжка В. Шахрая далеко перевищує памфлети М. Хвильового, що коли й висував гасло „Геть від Москви!” — то лише від міщанської, ретроградної Москви, а не від Москви — „центру світової революції”; що коли й писав про „азійський ренесанс”, то думав про ролі в ньому України не як самостійної держави, а як найбільш активного ферменту тієї ж світової революції.

Ролі України на міжнародній арені Шахрай датує з грудня 1917 — січня 1918 року, коли УЦРада, а потім і большевики під українською фірмою вислали свої делегації у Берестя Литовське на мирові переговори з представниками центральних держав. Німецький уряд повністю використав ворожнечу між Україною та Росією і „терплячи Советську Росію як буфер, не тільки... терпів, але й підтримував „самостійність” України. Антанта цілком вороже ставилась до українського національного руху. Україна в її планах мала стати стратегічним пунктом розгортання контрреволюційної кампанії проти Советської Росії, що привело б до загибелі і України”. Шахрай, вірячи в „солідарність світового пролетаріату”, пише: „Таким чином Україна і Советська Росія зв’язуються спільними інтересами не тільки боротьби з спільним ворогом, імперіалістичною буржуазією, а й особистими інтересами...”

Павла Скоропадського, який саме в тих днях зрікався гетьманства, і ген. Денікіна, який саме тоді появився на російсько-чорносотенному обрії, Шахрай називає „двома гієрогліфами, котрі тим відрізняються від гієрогліфів єгипетських, що їх і неграмотний розбере”. Бо „генерал Денікін є звичайним собі царським генералом, в Скоропадському ж російські „патріоти” Мілюкови, Родзянки та Лизогуби побачили „істинно-руске серце в синьому жупані та червоних штанах, а в його гетьманській булаві — істинно-русску „дубинку”... Вкупі з Скоропадським чорносотенна контрреволюція перейшла повний цикл діалектичного розвитку: теза — гіпноза імперії, антитеза — самостійність мимоволі, синтеза — відродження єдиної і невідомої Росії”. Так само думали й думають тепер українські соціалісти.

Шахрай злобно висміває заклик до повстання проти гетьмана Директорії, текст якого, в тому вигляді, як подає автор, справді не продуманий як слід. У заклику зовсім не згадується про заповіджену Скоропадським федерацію з Росією, що виставляється тепер як основна причина повстання, а проголошується гетьма-

*) С. Мазлах і В. Шахрай — До хвилі, в-во „Пролог”, 1967, Нью Йорк, ст. 304.

на поза законом за його „злочини” супроти України, за „знищення її вольностей” (?), за „переповнення тюрмами найкращими синами українського народу” (?), за „руйнування сіл”... Усім громадянам забороняється під загрозою військового суду допомагати „кровопивцеві ген. Скоропадському в тіканні, подаванні йому споживання і захистка (?)”. Це останнє насправду звучить уже не так неграмотно, як наївно після того, коли гетьман вїхав закордон. І демагогією відгонить ось такий пасус: „В сю велику годину, коли на всьому світі падають царські трони... коли на всьому світі селяни й робітники стали панами (!?), ми, брати козаки, хіба дозволимо собі піти з поміщиками, з гетьманським урядом проти своїх батьків?..”

Поминаючи стилістичні ляпсуси, очевидно, та декларація-заклик ніяк не могла заімпонувати державам Антанти, а большевиків не могла переліцитувати в їхніх безоглядно демагогічних гаслах. І Шахрай це слушно зауважує.

Далі він гостро критикує необ’єктивність і двоєдушність українських соціалістичних партій супроти гетьмана. Ось так „Робітнича Газета”, орган ЦК українських соціал-демократів, критикуючи гетьманський уряд, зокрема соціальну і національну політику гетьмана, радить йому порозумітися з незадоволеними елементами, навіть повернути їх проти большевиків, як прихильників приєднання України до Москви. У серпні соціал-демократи визнавали гетьманський уряд, як „законний”, а не „самочинний”, і пропонували йому свою допомогу. Щождо насильств гетьманського уряду над робітниками та селянами, про яке згадується в заклик Директорії, то, — пише Шахрай, — розпочала їх УЦРада закликаними нею німецькими та австрійськими військами. „Французька Директорія породила Наполеона. Кого породить українська Директорія?”

На 1-му з’їзді КП(б)У в Москві, де перебувала вона „в екзилі”, ухвалено резолюцію, в якій сказано: „Завданням нашої партії являється... боротися за революційне об’єднання України з Росією на підставі пролетарського централізму в межах Російської Совєтської Республіки**). Так визначали „комуністи України”, з якими зводив Шахрай боротьбу, свою генеральну лінію. І він пише: „Якщо України немає, то навіть окрема партія для неіснуючої країни, для чого утворився окремих від російського уряду?.. Значить, КП(б)У не є партією, а є лише „словом”. На чолі цієї партії стоять люди, які глузують з приводу всієї цієї гри Центрального Виконавчого Комітету України в уряд... Уряд, який сам себе політично не поважає. Уряд, якого ті люди, на яких він повинен спиратися, політично не поважають”.

Говорячи про революційно-національний український рух, який виявився з перших же днів революції 1917 року, Шахрай твердить, що „лише сліпий не бачить основної тенденції цього руху — утворити незалежну, самостійну державу. При чому „самостійність” гетьма-

на і „самостійність” учасників большевицької наради в Катеринославі в 1918 р. вважає він за рідних сестер і за карикатури: одну — на самостійність, другу — на інтернаціоналізм.

Комуніст-ленінець, за якого вважав себе Шахрай, пише: „Як би ми не ставились до закликів Центральної Ради окупантів на Україну, не можна заперечити того факту, що Центральна Рада на Україні користувалася досить широким впливом, і її домагання та універсали лежали якраз у фарватері українського руху... 1-ий універсал, який проголошував автономію України... прямо зазначав волю українського народу до незалежності, самостійності у внутрішніх справах України: „Однині самі будемо творити наше життя”. Однак, признає він, 1-ий універсал можна вважати дуже лагідним, всупереч тим промовам і гострим почуттям, що виявились на 2-му військовому з’їзді в Києві. Він зменшував, а не побільшував домагання українських мас... Керівники українського руху не встигли за ходом подій... Український рух був зразком, на якому вчилися, до якого прислухались, за котрим поспішали інші національні групи Росії”.

Як українці стали самостійниками? — цитує Шахрай слова делегата на 2-му військовому з’їзді. — Доводилось чути про заборону з’їзду, про відповідь на домагання російського Тимчасового уряду, і ми зрозуміли, що годі просити, треба самостійно переводити в життя свою роботу — і через те назвались самостійниками, які бажають утворити окрему Українську Державу. І цей логічний висновок, — пише Шахрай, — був зроблений Центральною Радою 11 — 24 січня 1918 року в 4-му універсалі, який проголошував самостійність і незалежність Української Народньої Республіки.

Ми, большевики, — продовжує він, — ніякої відповіді на українське питання не давали, бо ми його й не знали, рахуючи „дрібнобуржуазними витребеньками”. Але тим самим для нас не було ніякої України, а була лише „Південна Росія”, і ми вже давали питання: ніякого політичного відокремлення, безпосередній зв’язок нашого місцевого совіту з всеросійським центром. Правда, до цього ще право націй на самовизначення, але то — потім, якнебудь... І тому, щоб боротися з УЦРадою, гра Центрального Виконавчого Комітету в український уряд, гра в окрему комуністичну партію для неіснуючої країни. А щоб поборювати УЦРаду на міжнародній арені, ми мусіли послати свою делегацію до Берестя, хоч цим на тій же арені закріплювали УЦРаду. Щоб боротися з німцями, мусіли оголосити „свою” самостійність України. Ми мусіли, мусіли, мусіли... Отже, результат, кінцевий пункт, в який уткнулися всі, був один: самостійність.

Про участь галицьких політичних і громадських діячів, розкиданих тоді по всіх кутках Росії, Шахрай пише: „Тепер вони зібралися в Києві, і таким чином встановлено безпосередній зв’язок з Галичиною. Галицькі партії одверто виставляють гасло об’єднання російських і австрійських частин українського народу в одну незалежну самостійну державу... Окупація Укра-

***) Тут і далі підкреслення В. Шахрая.

їни обірвала зв'язок з Росією і зблизила російську Україну з Галичиною”.

Відповідаючи комуністам-єдинопідлітцям на їх твердження про неможливість з господарських причин існування самостійної України, Шахрай пише: „Економічні зв'язки Росії і України мають переважно характер економічних зв'язків сучасних великих держав з їхніми власними колоніями. Продукційні сили великих держав обурюються проти відокремлення, а продукційні сили колоній обурюються проти „об'єднання”. Отже, Україна винна в тому, що комусь хочеться їсти. А наші „катеринославці” (большевики-єдинопідлітці — В. С-ко) супроти капіталістів просто цуденята. Як заблудилися поміж трьох сосон їхні пошехонські батьки, так і синки їхні блукають досі”.

Цю концепцію колоніальної експлуатації України Росією десятком років пізніше докладно опрацював економіст Волобуєв, за що поплатився своїм життям.

З-перед 50 років, напередодні „великої жовтневої революції”, кидає Шахрай обвинувачення Москві в зраді соціалізму таким твердженням: „Переможний соціалізм (а він уже „переміг” в ССРСР, як твердять советські вожді — В. С-ко) повинен здійснити повну демократію, а значить провести не тільки повну рівноправність націй, а й здійснити право на самовизначення пригноблених націй, тобто право на вільне політичне відокремлення. Соціалістичні партії, котрі не побудують свої стосунки з поневоленими націями на основі вільного союзу — а вільний союз є брехливою фразою без волі відокремлення — такі партії поповнюють зраду супроти соціалізму”.

„Відродження української нації до державного життя, — пише Шахрай, — набрало такої несподіваної для самих керівників цього руху сили, що вони ледве поспівали дати йому відповідний політичний вираз. Цей рух мав великий вплив і в Галичині, збудив бажання знищити межу, що ділила дві частини української нації... І можна сказати напевно, що які б нещастя не спіткали Україну, миритися з національною неволею вона не буде. Це треба пам'ятати усякому політичному діячеві і всякій партії, що має працювати на Україні...”

Шахрай вважає за незаперечний факт волю українського народу до організації своєї країни як державно-політичної одиниці в етнографічних межах. Пишучи про „ідеологічні елементи”, з яких складався український рух, він на першому місці ставить — мову, історичні спогади, пісні, літературу; далі — протест проти соціально-економічного та національно-політичного гніту збоку росіян, поляків, румунів, угорців; протест проти централізму й імперіялізму. Бажання мати в своїй хаті свою силу і волю.

Універсали УЦРади називає Шахрай своєрідними повстаннями. І так, 1-ий універсал, в якому проголошено автономію України, був реакцією-повстанням проти російського Тимчасового уряду, який заборонив скликати 2-ий військовий з'їзд у Києві. 3-ій універсал, в якому проголошено українську республіку, був наслідком тиску 3-го військового з'їзду на УЦРаду, що хиталася то в один бік, то в другий. І, нарешті, 4-ий

універсал, в якому проголошено самостійність України, був повстанням проти большевицького, російського уряду. У сотнях резолюцій на мітингах, малих і великих з'їздах, у пресі, в маніфестаціях, в збройних виступах виявлялась тоді воля об'єднати різні частини української землі в єдину республіку.

У той час, — пише Шахрай, — національна політика комуністичної партії не мала обличчя, тактики і раз-у-раз мінялась, позбавлена внутрішньої логіки. В протигагу Українській Республіці творила вона, з одного боку, так звану Донецько-Криворізьку республіку, як диверсійний причілок при УНР, а з другого — советську республіку з урядом у Харкові. Більшість партійців була переконана, що „Україну Грушевський відумав”, і тому КП(б)У була об'єктивно неукраїнською партією, хоч „деякі з нас навіть за метриками репані українці”.

Але Шахрай — український комуніст, він ще вірить Ленінові, і тому, всупереч Юрєвичеві та Донцову, які — пише він — на першому місці ставлять національну справу, ставить — пролетарську справу. Він вважає, що російські шовіністи і т. зв. „комуністи України” перекручують ленінські ідеї, нехтують їх і стараються самі відбудувати єдину й неділиму Росію. Війна між УНР і Советською Росією, — пише він, — викликала страшну ворожнечу, здивувала й обурила українські маси, які зрозуміли, що большевики брехали, що вони такі самі вороги, як „кадети” та меншовики.

„Український народ, — заявляє Шахрай, — українська нація вже визначилась, висловила свою волю. І тепер треба зайняти до цього становище. Так чи ні? — Ні! — кричать поміщики і капіталісти. Ні! — кричать російські меншовики та есери. Ні! — кричать російські комуністи і „комуністи України”. Ні! — лунає в Лондоні, Парижі, Нью Йорку...”

І тому Шахрай, який ще не втратив віри в Леніна, вимагає, щоб компартія показала свій інтернаціоналізм на ділі.

Волючим ударом для українських комуністів типу Шахрая був декрет з 24 грудня 1918 р., в якому уряд Російської Республіки визнав незалежність советської Латвії і, „за анулюванням Брестського мирового договору”, не визнав самостійними державами Україну і Грузію. „Якщо так, — пише він, — то навіщо грати „кумедію” з тимчасовим робітничо-селянським урядом України?..

Ні, — пише він, — Україна не хоче бути чужою колонією, вона не хоче „москалеві й ляхові служити”. Російські большевики мусять зрестися свого „первородства” на Україні, переданого їм у спадщину царатом, мусять зрестися українського цукру, хліба та вугілля і зреалізувати свою програму, в якій стоїть право націй на самовизначення. „Хворобливе українське питання” має бути вирішене так, як то написано в „дуже хороших статтях Леніна”.

„При тому підвищенні національної свідомості і напруженні волі до вільного, самостійного життя, як виявив це український революційний національно-виз-

вольний рух, — пише Шахрай, — не може бути й мови про повернення України в стан будь-якої колонії. Раніше чи пізніше, чи трудним і кривавим шляхом збройної боротьби, чи згодою, шляхом демократичного вирішення спірних питань з сусідніми країнами — а Україна буде самостійною і незалежною не на словах тільки, а й на ділі... У кращому випадку Україна досягне своєї повної волі у найближчі часи завдяки активності і свідомості власних мас...

Він ще вірить, що чогось можна досягнути, переконуючи „справжніх” комуністів-ленінінців, але супроти комуністів типу Раковського і „комуністів України” вимагає стосувати засаду: клин клином вибивай! Тож, на його думку, для українського робітника і селянина бути „націоналістом і шовіністом є не тільки історичним правом, а й історичною необхідністю, історичною повинністю”.

При цій нагоді Шахрай пригадує свою розмову на тему самостійності України з Сталіним, тоді народним комісаром у справах національностей. „Він нас налякав незвичайною, але, побачивши, що ми злякались, поспішив додати: „Ні, ні, я шуткую!” Каємося, нам не страшні були ті „шутки”... Ми знали, що нас будуть лякати незвичайною, і зарані „послали” у незвичайку свого чоловіка — Миколу Скрипника...”

Вкінці Шахрай звертається до самого Леніна:

„Товаришу Леніне! Оцією брошурою ми ставимо вас перед фактом. Тепер ми вас не тільки просимо, а й вимагаємо прямої відповіді... Ваша відповідь з приводу України матиме значення перевірки інтернаціоналізму, проби святих слів міжнародної єдності і солідарності працюючих мас... Ми не розуміємо вашої політики і, дивлячись на неї, здатні схопитися за голову і крикнути: „За що ми голови складали, дурні козачі?”... З нами вам можна коротко поквитатися: бий його, я його знаю! І від нас мокрого місця не залишиться. Ні, ви спробуйте вирватися з того стану, в якому опинились ви, опинилась Совітська Росія... Товаришу Леніне, ми ждемо відповіді!”

Ленін на це нічого не відповів. Та й що міг відповісти автор „хороших статей”, коли сам він на чолі своїх „інтернаціоналістів” розпочав відбудову „єдиної і невідлимої” під знаком червоної зірки. А від українських комуністів по кількох роках не залишилось і мокрого місця. Як мастодонти, належать вони тепер до вимерлої або винищеної породи. Погинули слідом за ними і націонал-комуністи Хвильовий, Скрипник, Шумський, Волобуєв... В УРСР панують російські шовіністи — єдинонеїдиці, „комуністи України”, партійні чиновники, нова панівна кляса.

З книжкою В. Шахрая „До хвилі” варто заізнатися кожному, хто цікавиться „хворобливою проблемою України”.

Ч И Т А Й Т Е,

П Е Р Е Д П Л А Ч У Й Т Е,

„В І С Н И К”!

Р. Володимир

НАША ШКОЛА (Сторіччя Академічної Гімназії у Львові)

Ще при житті небоги не було,
Як грімко завели про неї мову;
Взялись рівняти ґрунт під ту будову
Й одне з гарматних стрілен нанесло
Цеглину під майбутню установу.

Народів весно! Поминула ти
Тирольців сходу... Пощо безіменним?
Взамін пославши по шляху вогненним
За цісаревим руном золотим —
Йому догоджувати і вселенній!

Здвигав хто царства, ті ж — Народній Дім...
Розрісся він в будинок величавий,
Хоч землякам і не принісши слави,
Бо зразу розпаношилися в нім
Сторонні люди — фаворит держави.

Що вище їх Народній Дім ціляв,
То нижче падала народня справа;
Одна ще рідна мова нам осталась,
Та й ту прогнати хтіла звідсіля
В азбучному бою чужа навала.

Тоді з недолі школа вивела:
Цілющим островом багнища ставши
І рідне слово всіявши назавше,
Первоцвітом надії зацвіла,
Ясною зіркою змаганням нашим.

Не тріюмфальний марш до цілі вів,
А плутана тропа, трудна, просвітня...
Проте, ждучи все порятунку з Відня,
Насамкінець пізнав наш город Львів,
Що путь його — Тарасова, завітня.

Ти, школо, й тут же знов допомогла,
Повчивши — хто й чиїх батьків ми діти,
За що постояти, чого хотіти,
І дружньо зважитись на лет орла,
Щоб радше полягти, як животіти.

Відрокотав наш зрив — та дух не впав,
Палала бо в горнілі школи ватра,
Зогрівши молодь поглядом у завтра,
Наснажуваннм відблиском заграв
І тямкою „пер аспера ад астра”.

Роки пройшли, а в пам'яті жива,
Як і тоді, в ярих десятиліттях,
Перетривавши бурі лихоліття,
Та школа в наймах — стежа межова:
Чуйна, зарадна, звінчана століттям.

Непоказна ж то академія,
Що прийняла в пороги ще дитинку,
Ні несвідому задуму, ні вчинку,
А чейже вивела ж гімназія
В життя славетного з мужів — Чупринку.

З КРАЇНИ НЕВОЛІ

СОВЕТСЬКЕ „ПЛЯНУВАННЯ” І „ПІКЛУВАННЯ”

У київській „Робітничій Газеті” надруковано лист новоселів — мешканців будинку ч. 42-а міста Києва на вулиці Трудових резервів у Відрадному. Наводимо його в скороченні:

„З жовтня минулого року оселилися ми в нових квартирах... Здавалося б, і бажати більше нічого. Одне погано: далеко нам доводиться ходити за продуктами. Правда, за проєктом в нашому будинку передбачено „Гостроном”. Проте, минуло вже вісім місяців, а його ще й досі не відкрито... Ходимо по продукти за кілька кварталів... І не лише ми — навколо десятки нових будинків, де живуть тисячі працюючих людей, яким так само, як і нам, доводиться витрачати чимало часу на „походи” по далеких торговельних точках”.

Про що свідчить цей лист? Свідчить він про те, що, поперше, вся советсько-комуністична пропаганда про так зване зразкове будівельне плянування є нічим іншим, як замилюванням очей. Крамниці з харчовими продуктами треба будувати не тоді, коли вже житлові будинки готові, а разом із тими будинками, так, щоб увесь будівельний комплекс — мешкання, клуби, крамниці — був завершений одночасно. Щодо цього теж варто було б більшовикам повчитися в „капіталістів”.

Наприклад, довкола столиці Баварії, Мюнхену збудовано кілька нових осель, зокрема оселю в Людвігсфельді. Живуть тут майже виключно емігранти різних національностей — колишні громадяни ССРСР. І от навіть для цих бездержавних людей споруджено гарні кам'яні бльоки, а разом дім для молоді, дитячий садок, продуктові крамниці, хлібопекарню, молочарню, навіть ресторан. І все це розміщено в самому центрі оселі, так, що людям до крамниць кількадесят метрів...

Так є в „капіталістичному” Мюнхені, так і по інших містах, про які більшовицька пропаганда безугаву кричить, що там, мовляв, гине робітнича кляса, гинуть бідні емігранти...

Більшовицька безпляновість і безсистемність у будівництві житлових домів та осель має свою причину. Справа бо в тому, що советський уряд

спішить побудувати насамперед те, що дає користь „соціалістичній державі”. Житлові будинки для київських робітників побудовано для того, щоб робочій силі було де жити. А їсти? Мати куток для відпочинку, розваги? Обіпратися, обмитися, одягтися і взутися? Цим робітники нехай морочать голови самі, нехай „промишляє” собі кожний, як знає.

І тут приходиться на думку комуністичний гімн „Інтернаціонал”. Як відомо, постав він ще в передреволюційних часах, і співалося в ньому про „гнаних і голодних” та про те, що „державна дбає не про нас”, тобто не про робітничу силу. Але минуло півстоліття, і „робітничо-селянська держава” обернулася на державу комуністичних експлуаторів, які так само не дбають про трудовий народ, а роблять усе, щоб якнайбільше витиснути з робітників і селян для розбудови своєї імперії. І навіть в тексті „Інтернаціоналу”, де співалося „державна дбає не про нас”, тепер читаємо „державна дбала не про нас”. Змінено це тому, щоб український робітник не думав, що советська держава не дбає про нього. Прислів'я каже: з пісні слова не викинеш. Більшевицькі цензори викинули, але що з того?

Петро Кізко

Доповідь про УПА в Легіоні американських ветеранів у Дітроїті

Під час загальних зборів Легіону американських ветеранів Дітроїту, в яких взяло участь біля 300 делегатів від поодиноких відділів, Богдан Мелодія-Крук виголосив доповідь про УПА, послуговуючись численними діапозитивами. Він звернув також увагу на Український Червоний Хрест і його діяльність у повстанських з'єднаннях.

Слухачі прийняли доповідь з зацікавленням. Дехто з них пізніше говорив, що вперше довідався з доповіді про існування українського підпілля і УПАрмії під час другої світової війни і після неї.

Доповідь була виголошена в рямцях святкування 25-ліття УПА. Було б доцільно, якби у кожній місцевості нашого поселення відбулися подібні доповіді для американців.

Софія Наумовиц

ДВА АСПЕКТИ „РОЗСТРІЛЯНОГО ВІДРОДЖЕННЯ”

(Продовження)

Підсумовуючи, Чапленко правильно стверджує, що творчість Миколи Хвильового „буде довго викликати в українському суспільстві суперечливе сприймання його спадщини”. Оця суперечливість — не мінус, а плюс Хвильового, який залишиться провісником, чи творцем, сюрреалізму в Україні, й викривачем — мистецькими засобами, — особистих та національних трагедій. А що він поплатився життям за відвічну помилку наших провідних людей у відношенні до Москви, то це вже закон вищої Справедливості...

Так само з позицій свого „критичного реалізму” ставиться Чапленко й до найвизначнішого українського драматурга — Миколи Куліша. Розглядаючи „Народнього Малахія”, він ставить як негативи й фальш те, за що ми якраз шануємо Куліша: за його модерну форму „в образах, в побудові сюжету... в мовостилі”. Чапленко міркує так: „Візьмімо Малахія Стаканчика, головну дійову особу „трагедії”. З одного боку він божевільний (два роки сидів замурований у „чуланчику”), а з другого — висловлює оті справжні погляди автора”. Адже кому як не Чапленкові найкраще знати, що в СРСР „справжні погляди” можуть висловлювати хіба божевільні? Та й людина, „замурована в чуланчику”, могла таки й стати божевільною. А втім, божевільний у театрі — явище не таке вже рідке, а в наших часах і поготів. Для пригадки можна нагадати п’єсу американця Петера Вайса „Маре-Сад”, що стільки шуму наробила в Парижі. Цю п’єсу грають від початку до кінця „божевільні” з Шарантону. То чому ж український автор у неволі не міг покористуватися цим театральним засобом?

Чапленко не любить „езопівщини”, яка, на його думку, „знецінює” „Народнього Малахія”. Однак, саме ці його „негативні” оцінки дуже „позитивно” стверджують майстерність Куліша! Ось, наприклад: „Усе в цій п’єсі умовне (нереалістичне), персонажі, ситуації, розвиток дії, мовостиль”. Саме ж ця „умовність” ставить Миколу Куліша в авангард сучасної української драматургії!

Щодо ідейності твору, то хоч Чапленко добре знає „техніку” підсоветської творчості, все таки звинувачує Куліша: „Ідейно твір теж наскрізь суперечний... Оті „позитивні думки” авторові... , що на початку висловлює „симпатичний” Малахій, перекреслені цілковито офіційно „радянськими” думками й образами робітників у четвертій дії”. Усім ясно, що ці „робітники” — це не Кулішеві герої, але наказані москалями „позитивні герої”, — соцреалізм, — і тому еміґраційні видання їх з твору знасилуваного автора усунули.

Не подобаються Чапленкові також інші речі в „Малахії”: „У стилі твору непрямно вражають для „голубих мрій” реформатора людини вульгарні моменти (історія з Кумовим животом, горщик, щоб ходити „до

вітру”), а також еротично-цинічні натяки („полова за-лоза” в санітарки)... Контраст між „голубими мріями” й „горщиком до вітру” — це добрий драматичний засіб і зовсім не такий „нереальний”, як думає Чапленко. Аджеж підсоветська дійсність аж кишить від таких контрастів, як весело розмальовані московські плякати й нищення та опльовування всього найсвятішого для України!.. Про нужду населення вже й не говорити!

Щождо „erotичних натяків”, то вони не стоять у жадній пропорції до, наприклад, сороміцьких сцен у згаданій п’єсі Петера Вайса, які, проте, такими не є, бо ж п’єсу грають божевільні, отже все в ній „умовне”, хоч і зовсім правдиве: божевільні, як відомо, відзначаються підвищеною чуттєвістю. І коли ми вже при цьому порівнянні, то й поставмо крапку над „і”: те, що ухитрився створити американець у 60-их роках нашого століття, те вживав, як засобу, українець на 30 років раніше! Різниця тільки та, що українець не мав іншого виходу, тоді як перед американцем стоять сотні інших можливостей і розв’язок. Виходить: театр божевільних, чи пак „театр у театрі”, як модно називати такі явища, існував в Україні вже в добу „розстріляного відродження”! І ця манера недійсності, чи антидійсності й умовності, пов’язує Миколу Куліша з одного боку — з „божевільним” ідеалістом „Дон Кіхотом” Сервантеса, а з другого — із сюрреалістами типу Петера Вайса, Бекета, Брехта, Сартра й Йонеско.

Багато симпатичніше ставиться Чапленко до „Мини Мазайла” Куліша, вважаючи цю комедію не тільки „реалістичною”, але навіть „яскравим документом”, мовляв, „позитивні герої” — комсомольці — рівночасно проти „т’юти Моті з Курська” (російський шовінізм) і проти „дядька Тараса з Києва” (український націоналізм)... При чому забуває додати, що цей „націоналізм” не є ніяким націоналізмом, а представляє собою тільки старосвітське народництво, нездатне протиставитися московському імперіалізові.

Зокрема підкреслює Чапленко, що Куліш „просто геніально” передбачив у розпалі „українізації” її провокаторську роллю. На це вказують слова дядька Тараса: „Іхня українізація — це спосіб виявити всіх нас, українців, а тоді знищити разом, щоб і духу не було”. Із такими передчуттями комедія „Мина Мазайло” не могла бути надто „реалістичною” в советській дійсності, хоч і була знаменитою „комедією типів”. Проте й тут Чапленко невдоволений „роздвоєністю” персонажів, хоч це в СРСР нормальне явище: „Хоч Мокій майже комсомолець, — пише Чапленко, — то це швидше український інтелігент”. Поминувши те, що таке роздвоєння особовості вмів переконливо передати тільки вдумливий драматург-психолог, — факти фатального роздвоєння українських комуністів можемо ствердити на-

віть на еміграції. Адже ті, хто сюди приїжджають, настільки „роздвоєні”, що не знати, скільки в них „майже комсомольського”, а скільки з „українського інтелігента”!

Про те, яким яскравим типом московської псевдоінтелігентки є „тютя Мотя з Курська”, не приходится й говорити: вона стала синонімом московського звірчого шовінізму.

До „Патетичної сонати” — шедевр Миколи Куліша — поставився Чапленко ще критичніше, як до двох попередніх п'єс. Зразу ж на початку він кривдить Куліша твердженням, що це „український відгук” на п'єсу москаля Булгакова „Дні Турбіних”, дія яких відбувається у Києві в часи визвольних змагань. (Про цю п'єсу і її автора прочитав недавно доповідь французький славіст проф. Люсіані в Слов'янському інституті в Парижі, виявивши, як слабо західній науковий світ орієнтується в підсоветській дійсності). Бо „Патетична соната”, яку німецький письменник Франц Вольф, що бачив її на сцені в Москві, порівняв з „Фавстом” Гете та „Пер Гінгом” Гріґо — ширяє у вищих сферах, як... „відгуки”! Зрештою для самого „відгуку” вистачило Кулішеві всадити в уста тюті Моті з „Мини Мазайла” коротку репліку про „огидливих українців”, яких вона „бачила в п'єсі Булгакова”, щоб розправитися з „Днями Турбіних”!

Отож Чапленко, навівши похвальну оцінку чужинців на „Патетичну сонату”, не тільки не вірить їм, але й намагається доказати, що „всі ці перебільшені оцінки не слухні, помилкові, і що цей Кулішів твір не має такої вартості”. Зате висуває свій власний погляд, що „Куліш у цім творі просто болюче заборсався і творчо не впорався зі своїм завданням”.

Навівши як полегшуючі обставини складність „слизького” задуму про українську визвольну війну в советській дійсності, Чапленко вказує на ідейні зударі між національним і большевицьким у п'єсі, що Святослав Гординський називає „електричним розрядженням високого струму”. До таких національних місць належать репліки Марини: „Покійними не ввоєно — гей, якби повстанці!”, „Гармат би нам та кулеметів замість мрій, тату!” — побіч „елементів релігійного порядку”. Ці місця, за Чапленком, привели до змін у тексті, а далі й до заборони ставити п'єсу. Але висновки з цього факту в нього дивовижні: „Ця ідейна суперечність у творі роздвоєє його і робить неприйнятним... ні для большевиків, ні для незалежних українців”.

Що для большевиків вона була несприйнятна, про це зразу написала „Правда” 1932 р.: „Ця п'єса не наша... ця п'єса відбиває чужу пролетаріатові... філософію українського національного руху”. (Тоді ще називали речі по імені, тепер сказали б „художньо слаба”). А коли її 1959 року поставили в Одесі, то в ній „дещо пропущено”, „окремі сцени замінені іншими”, запроваджено „нові дійові особи” та „дописано фінальний монолог”. Та виглядає, що, не зважаючи на цю нечувану вівісекцію над п'єсою, вона й далі лякає москалів, бо нечутно, щоб її деінде ставили.

Але чому вона „несприйнятна для незалежних укра-

їнців”? А тому, пише Чапленко, що в ній тепер „конечні” (лапки Чапленка) „скорочення тексту, що їх роблять українські редактори й видавці”. Ось у виданні УВАН „випала” „ціла велика сцена більшовицького мітингу під проводом товариша з Петрограду”. Чи не жалкує часом за нею Чапленко й чи не думає, що Куліш добровільно написав таку „дінну” сцену? Аджеж наші редактори відсівають тільки те, що Куліш мусів змінювати, додавати чи підфальшовувати, після того, як його викликали до НКВД! А такі місця вправний знавець зразу ж таки викриє. До того ж наші редактори нічого до п'єси не „додавали”, не вводили своїх „нових сцен” і не закінчували її своїми „монологами” так, як це зробили — і самі призналися до цього — москалі!

Що в творі Куліша „ідейна суперечність”, тобто конфлікт ідей, — то це не прогріх, а успіх, бо кожний драматичний твір побудований на конфліктах, зокрема ж у „театрі ідей”, яким був „Везелі” Леся Курбаса! Однак, Чапленка не задовольняє те, що всі національні ідеї „касує сюжетне закінчення твору — засудженням їх носійки Марини”. Ось що: Кулішеві треба було дати на закінчення „гепі-енд” із перемогою національних ідей. І де ж тоді був би любий Чапленкові реалізм? Аджеж Україна далі поневолена!..

Дивне розуміння реалізму проявляється із таких Чапленкових закидів: у п'єсі є „фальшиві сюжетні зв'язки”, що „історично були просто неможливі”, коли, наприклад, „український патріот рятує в хвилині небезпеки найбільшого ворога українського народу... генерала Пєроцького”. Та чи справді не було такого в дійсності й чи воно не характеристичне для відрухів української людини? Не далеко шукавши, маємо такий же самий приклад у повісті Семена Левченка з визвольних змагань „За волю і державу”*), — коли повстанський отаман рятує життя денкінецьві князеві Оболенському і його дружині, — щоправда, дізнавши потому великої прислуги від нього для української справи. Але таких зразків немає багато в чужих літературах. Якщо ж вони й трапляються, то такі відрухи вважаються найбільшою досконалістю людини або ж її... найбільшою глупотою. Котру з цих якостей віднести до українського персонажа? Читач, чи глядач, знайде собі відповідь сам.

Чапленко критикує Куліша й за те, що в „Патетичній сонаті” большевики „відважні”, а українці „безпринципові”. Але це не зовсім так. Бо коли за словами Чапленка большевик Оврам „дуже ефективно” відкидає помилювання, то це просто „ефектовний” обман, прикметний москалям, яких, як відомо, і могила не виправить. А що „позитивний персонаж” — повія Зінька — „вишиває український напис на большевицькому прапорі” — то це один із проблисків Кулішевого генія, який піднайшов таке влучне поняття (повія) на означення симбіози: українського з большевицьким!

Та ось чому українці „безпринципові”: „Настя... че-

*) Семен Левченко: „За волю і державу”, Лондон, 1966.

каючи чоловіка з фронту... рахує каплі... Ілько Юга пише 130 листів про кохання, Марина... грає „Патетичну сонату” і керує „комітетом золотої булави”. Без домовлення з Чапленком про значення „безпринципності” треба вважати, що ці приклади свідчать якраз про принциповість цих людей. Чи ці їхні принципи доцільні й комусь потрібні — це вже інша справа.

Музичний момент — „Патетичну сонату” — вважас Чапленко „зайвим”, бож „інтер арма сілент музе”, і тому, що „кожна з ворожих сил брала з цієї музики те, що їй було треба”. Якщо обидві ворожі сили „брали собі з музики” що б то не було, то вона, мабуть, не була „зайвою”, і відома латинська приказка в наш час ніяк не підтверджується. В згаданій уже п'єсі з французької революції „Маре-Сад” вся дія супроводиться музикою, і то відворотно-пропорційно: що жакливіша сцена, то веселіша музика! І ніхто з критиків не писав, що музика там „зайва”...

І знову відкидає Чапленко контраст як мистецький засіб: „Навіть красиво-патетичний стиль — „колихають заграви-акорди”, „світлоярний патос досягає неба” — роздирають цинічно-сороміцькі моменти: Зінька торгує своєю „квартиркою”, Лука „відчиняє ворітця у дівчат” і т. д., щоб несподівано прийти до дуже влучного окреслення, що цей Кулішів твір — це „болюча дисгармонія”! Так, це справді болюча дисгармонія поміж страшною дійсністю нашого народу в смертельних обіймах Москви і запізнілим зрозумінням її нашою провідною верствою та талановитими письменниками!..

Порівняння Кулішевої „Патетичної сонати” з Винниченковою п'єсою „Між двох сил” вимагало б окремого обговорення. Проте, зразу ж приходитьсь ствердити, що, хоч Винниченко був на волі, а Куліш у тюрмі народів, останній успів створити ще перед засланням такий безсмертний твір як „Фавст”, натомість Винниченкове „Між двох сил” не піднеслося вище від усіх інших його бульварних п'єс, як „Брехня”, „Чорна пантера” і т. ін.

Оцінка творчости Григорія Косинки така ж нерівна й непослідовна, як і попередніх письменників. Спочатку читаємо, що Косинка „один із найталановитіших українських прозаїків 20-их років. Без його імені... не можна говорити про літературу цього десятиріччя”, а на кінці читаємо майже протилежне: „Мінус Косинки-письменника — його мала освіта. Звідси, очевидно, його ідейна обмеженість, відсутність глибших проблем у його творак”.

Так само в одному місці пише Чапленко, що ідеологія Косинки „ясна, тільки її треба вилущувати”, а в наступному, що мистецька вартість його творів знецінена „ідеологічною заборсаністю”, отож неясністю. Як бачимо, Чапленко послідовно нехтує тією істиною, що „ясну ідеологію” має тільки агітка, натомість мистецький твір мусить залишити дещо й для читача, а саме „вилущування” оцієї провідної думки, чи „ідеології”!

(Закінчення буде)

З НОВИХ КНИЖОК

ЗБІРНИК ХИМЕРНОЇ МУДРОСТІ

Володимир Державин: АФОРИЗМИ, Мюнхен 1966. Літературна бібліотека УТГІ ч. 72.

Не знаючи людини, іноді незручно висловлюватися про її філософію, а особливо, коли та філософія подана в тугому панцері стилістики. Сама така думка набігає читачеві збірки афоризмів В. Державина, відомого в першу чергу як видатний літературознавець.

В афоризмах В. Державина, без сумніву, відображений цупкий згусток хвилюючого, насиченого парадоксальною своєрідністю змісту. Можливо, що маскою парадоксів автор пробував закрити свою психологічну драму, свою розчарованість в абсолютах філософії і взагалі людській мудрості, а можливо, що на це вплинули більше особисті мотиви, як от хоч би психологічні комплекси нашого скитальства.

Сміливість, з якою автор конструє свої складні думки, зраджує сильну особистість з тонкою естетичною культурою індивідуаліста, духового аристократа.

Іронічна інтонація цих суворих з першого погляду філософських конструкцій настільки органічна, що її неможливо не відчутти, хоч як майстерно втопив її автор в суцільному слові стилістики.

Стилістика це теж одна з тих прикмет, що в цій публікації звертає на себе увагу вдумливого читача своєю, якщо так можна висловитися, сухою барокковістю, майже манірною кокетерією, мистецьким хизуванням. Сам автор дотепно висловлюється в цій матерії на ст. 56: „Переважає більшість мовних змін зумовлена тим, що мовці такою мірою прагнуть говорити бездоганно, що саме через це й виходять поза межі визнаних ними мовних зразків — гіперкоректно перебільшуючи належне, зовсім усупереч власному намірові”. Цю думку дуже добре можна застосувати також до письменника, в якого проблема вислову — одна з кардинальних передумов літературної творчости.

Афоризм, як форма вислову, це своєрідний гібрид поезії і філософії. По суті це уривки з дотепних діалогів, з аристократичних бенкетів, це тип незобов'язуючої мудрости, удекорований мовним кунштом.

У французькій літературі XVII стол. існувала ціла плеяда визначних афористів, таких, як Бумок Паскаль, Рошфуко, автор терпких „максим” і геніальних „характерів” та ін., які мистецтво афоризму довели до неперевершених висот. У німецькій літературі відомі афоризми Шопенгауера, Ніцше та Гете, щоб назвати тільки найпопулярніших. Звичайно афористична думка позначена сильним індивідуалізмом, що довгий час зберігає її актуальність від літературної смерті.

По суті глибокий, навіть капризний індивідуалізм принагідний в афоризмі, як сухувата претенсійна номенклатура. Актуальність афористичної думки зачарована такою індивідуальністю автора, якою була вона в найбезпосередніших виявах його „я”.

Тематично збірка афоризмів В. Державина складається з кількох розділів, хоч провести точно тематич-

ПОШИРЮЙТЕ ВІСНИК!

окремех праць, зокрема англійською мовою „Стару Україну“ і „Українську економіку“.

Ці друковані праці проф. М. Чирівського можна придбати в канцелярії Головної Управи ООЧСУ.

А МИ НЕ ПОМ'ЄМО . . .

На останньому з'їзді письменників у Москві нацпа-
док донських козаків і колишній сталінський в'язень М.
Солженицін поширив серед українців з'їзду відвертий
лист-протест проти совєтської цензури, яка паралізує
літературну творчість. В тому листі він нарікав, що
творчі його в СРСР не друкують, а про нього самото
члени Управи Спілки Лінєннихників ширять чулки, що
сидів він у концтаборі як „німецький колаборант“, хоч
справді провів він у фронті, в арештований і засла-
ний був за критичку „геніяльного“ Сталіна.

Із збірки „Короткі оповідання“, що нещодавно до-
дано, містяться на Захід, передруковані в перекладі
Федакція

Найбільше стали ми боятися небіжчиків і
смерти. Якщо в якісь родині смерть, ми стара-
ємося не писати туди, не ходити: що поворити
про неї, про смерть, ми не знаємо . . . Навіть со-
ромно називати нам цвинтар як поважне місце.
На роботі не скажеш: „В неїлю працювати не
можу, мені, мовляв, своїх треба відвідати на
цвинтарі“. Хіба це діло відвідувати тих, хто іс-
ти не просить? Перевезти небіжчика з міста до
міста? — прихка яка, ніхто під це вагона не
дасть. І по місту їх тепер з оркестрою не носять,
якщо дрібниця якась, а швиденько у вантаж-
ному авті перевозять.

Колісь на цвинтарях наших у неїлі ходили
поміж могилками, співали асно-світло і кадрили
запашним ладаном. Ставало на серці приємно,
рубєць неминучої смерті не стискав так боля-
че. Небіжчики неначе посміхалися до нас з-під
зелених горбків: „Нічого . . . нічого . . .“

А тепер, якщо цвинтар ще й тримається, то
вивіска: „Власники могил! Щоб уникнути про-
шовой кари, зобразити горішне сміття!“ Але час-
тише зарівнюють їх бульдозерами — під стаці-
они, під парки культури.

А ще є такі, хто помер за батьківщину — ну,
як тобі або мені ще прийидеться. Цим церква на-
ша приїздила колись день — Поминальну Не-
ділю, присвячену війнам, на полі брані убієн-
ним. Англія їх згадує в День Маків. Усі народи
приїзляють таким день — думати про тих, хто

не розмежування в композиції збірника не завжди
можливо. Іокадаючись на загальний тон такої чи та-
кої думки, часто треба відважися до компромісу, що
для загальної композиційної прозорости не має особли-
вого значення.

Афоризми — це ніби монолог вічного гамлетизму, це
стилістичні шевари, і треба особливо сприйняти в цю-
моєфери, щоб читач зміг повністю засмакувати в про-
му примхливому аристократизмі інтелектуалізму.

Афоризми не читають — їх смакують. Інші, коли
немає інтелегентного товариства, коли окутує людину
тупа за культурним співрозмовником, коли надкоуває
портвиння якогось „ча-ча“, приємно розгорнути го-
неякий тоник химерних нехай мудрощів, нехай навіть
наощомованих тонким сарказмом.

З відомих причин важко уявити собі нову збірні-
ка цікавих афоризмів в Україні, а от на скитальських
терезах такі збірники повяляються, заповнюючи ціо
прогалину в сучасній українській літературі.

Можливо, що саме тому видання афоризмів Б. Дер-
жавина заслугує на відзначення українського гро-
мадянства. А відм, чи ж не йдеться тут в першу чер-
гу про збереження нинішнього літературного твору, що в
емітраційній діяльності міг би легко запропаститися?

Між іншим, це суворе і невтішне мemento, яке що-
раз нагадує стугає до нашої збірної скитальської
свідомости в звязку з збереженням капіталу нашої ду-
ховости від знищення, коли не стане нас, тих, що зби-
рали, твори, видавали, каталогували все, що в су-
мі визнаєє українську людину нашої тривожної доби.

НОВА ПРАЦЯ ПРОФ. М. ЧИРІВСЬКОГО „ВСТУП ДО РОСІЙСЬКОЇ ІСТОРІЇ“

Вол. Гаврилюк

В американському видавництві Філософікел Лайбре-
рі вийшло як окреме видання англійською мовою пра-
ця відомого українського економіста і історика Мико-
ла Чирівського п. н. „Вступ до російської історії“.

У цій 230-сторінковій книжці проф. Микола Чирів-
ський наświetлює історію політичного росту Росії від її
початків в доісторичній північно-східній Європі до те-
перішнього Союзу Совєтських Соціалістичних Респуб-
лік. Автор доводить, що головним рушієм російської
історії чи то в добу московських князів, пізніших ца-
рів чи теперішніх кремлівських диктаторів був і зали-
шатся великодержавний імперіалізм — намагання
поширити свою імперію з допомогою збройних заво-
ювань, дипломатії та ідеології. Водночас із ним автор
показує ті джерела й сили, з яких виводиться росій-
ський імперіалізм: російська духовість, панславізм,
книжка звершується бібліографією й індексом зга-
даних у ній праць.

Микола Чирівський є професором у Сітон Толл уні-
верситеті і за час своєї праці опублікував декілька

НА ПЕРИФЕРІЯХ КРИТИКИ

НУ Й КУМПАНІЯ!

З позицій „модерної науки”, спрощуючи і перекручуючи його думки, напався на д-ра Д. Донцова (не називаючи його ім'я) і на „вісниківців” якийсь Богдан Цимбалістий. Не знаємо, хто цей добродій, але з його „наукових дослідів” у вінніпезькому „Українському Голосі” виходило б, що є він лікар-психіатр або особа, що колись в минулому була ушкоджена націоналізмом, а нині студіює Фрейда.

Щоб не вдаватися глибше в переведену, як це тепер модно робити в Америці, п. Цимбалістим „психоаналізу” д-ра Донцова, ствердимо лише, що цей, мабуть, лікар заперечує існуванню Духа Зла, як емпіричного фактора дійсного життя, іронізує з Антихриста, як, очевидно, „релігійного забобону”, відкидає всякого роду містику, про яку д-р Донцов пише, що власне з неї все починається, щоб на політиці закінчуватись. І тому кожний містик, кожний не-матеріаліст і не фрейдист, на думку п. Цимбалістого, має бути психічно-хворою людиною, параноїком.

Отак міркуючи, приходять п. Цимбалістий до дальшого висновку, що „думання” читачів „Гомону України”, „Шляху Перемоги” і, очевидно, „Вісника”, де д-р Донцов друкує свої статті, „мусить бути співзвучне, і що воно їх вдовольє”. Значить, поминаючи кострубатість вислову Цимбалістого, всі вони — також параноїки або колись стануть параноїками.

Страшні речі пише п. Цимбалістий. А проте, з кожного підручника психіатрії відомо, що божевільні звичайно вважають лише себе за ментально здорових людей, а всі інші люди в їхній імлістій уяві — божевільні. До котрих належить Богдан Цимбалістий, співробітник газети „Український Голос”?

загинув за нас. Але такого дня у нас нема. Якщо на всіх мертвих оглядатися — хто цеглу буде класти? У трьох війнах втрачали ми мужів, синів, наречених — пропадять, осоружні, під дерев'яною, мальованою тумбою, не заважайте нам жити! Аджеж ми ніколи не помремо.

Це і є вершок філософії ХХ століття...

У вульгарно-ярмарковій формі, можливій хіба в „Нових Днях” п. Волиняка, накинувся на д-ра Донцова „наш відомий мовознавець”, творець „збагаченого реалізму” в літературі і дослідник, який по довгих лінгвістичних студіях незаперечно доказав, що український народ походить не від кого іншого, як від кавказьких адигейців — Василь Кирилович Чапленко.

Цей строгий критик свою статтю під непристойним заголовком, якого тут не будемо наводити, почав у таксму блискучому „мовостилі”: „Я не маю заміру розглядати всі видані й перевидані останніми роками писання Д. Донцова, а спинюсь тільки на статтях, що видані...” і т. д.

З властивим В. Чапленкові шерехатим, старопарубоцьким, перележаним гумором силкується він висміяти д-ра Донцова в тому журналі, щоб далі, у згоді чи й без згоди із Б. Цимбалістим, і собі виступити в ролі вже не літературного критика і не публіциста, а — психіатра. Але діагнозу „недуги” д-ра Донцова ставить він уже дещо іншу: „психічне явище, що його медицина визначає як один із проявів гістерії”. Он воно як!

Свій спрощено-матеріалістичний світогляд розкриває п. В. Чапленко одним реченням: „Справді бо, чи може серйозний публіцист міркувати такими „категоріями”, як от „хрест”, „сатана”, „отець брехні”, „слуги диявола”, „антихрист”, „диявольська містика” тощо? А в Донцова ж це основна аргументація!”

В. Чапленко — відважний чоловік. „Головних заводіїв, — пише він у своєму мовостилі, — люди чомусь бояться зачіпати”. А от він не побоявся зачепити навіть д-ра Донцова отаким, делікатно кажучи, ствердженням: „У нього немає й натяку на якусь науково-історичну аналізу тих подій, що відбувалися 50 років тому, та сучасного становища українського народу...”

— Соромно отакі нісенітничі виписувати! — можна було б сказати на це п. Чапленкові 50 років тому, коли був він ще молодим чоловіком. Але тепер уже запізно. Та й нема ліку на... старість.

І хто ж третій „відавчий“, наче змовившись з двома попередніми, накинувся на людину, яка оформила український націоналізм і виховала в націоналістичному дусі не одне покоління на-шого народу?

До компанії пристала отака собі ньюйорська газета-двотижневичок, що виходить на давн-тавні, змінюючи раз-у-раз свою орієнтацію. Бу-ла, кажуть, урешівською, потім узяла на-пряма на СВУ, а тепер хто-зна що воно є. Одним словом, спеціалізується в розламуванні право-славних Церков і в нальковуванні правосла-вних на католиків.

Отож, редакція цієї „патріотичної“ газетки також вирішила „розторопити“ д-ра Лонцова. А що фактивця напихвати не знайшлося, то про-сто взяла та й передрукувала в цілості найас-кудніший папквіль, що його написав був сво-го часу проти д-ра Лонцова Володимир Винни-ченко — зрадник української національної ре-волюції і комуніст-перекинчик. Винниченко, який у своєму папквільці признається, що „че-рез цілий ряд обставин ніколи ні одної статті Лонцова не читав“, з властивим йому нахав-ством називає д-ра Лонцова „неуком“ і за най-більшу провинну йому ставить те, що він „не організував душу й тіло української нації для боротьби за визволення“. Тут уже психіатра замало. Тут хіба треба бути Винниченком. Літбалистий... Чалієнко... Винниченко... Ну й кумпанія!

В. Архипов

НА ШЛЯХУ ДО СВУ

Президія Пан-Американської Української Конферен-ції та її Підготовчий комітет для скликання Світового Конгресу Вільних Українців відбули в Монреалі, Ка-нада, 29 і 30-го липня чергові пленарні наради і вирі-шили всі основні справи для відбуття Світового Кон-гресу Вільних Українців, скликаного на листопад ч. р. в Нью-Йорку. Президія ПАНК буде головоарем СВВУ. Підготовчий комітет складається із Прорамової комі-сії при Комітеті Українців Канади та Організаційної Комісії при УІКА.

У нарадах в Монреалі, що їх вікрив президент ПАНК і голова Підготовчого комітету о. д-р Василь Кушнір, а секретарювали дед. Ігнат Вілнєвський і м'р Еґген Матінаш, взяли участь 38 особи, 21 з Канади і 12 із ЗСА. Аргентина і Бразилія були заступлені де-легованими ними уповноваженими з Канади і ЗСА.

Найважливішою справою на порядку наради було устаткування статуту для постійного Секретаріату СВВУ. Прийнято проект, який буде перекладаний для ухвален-ня всім перевірочним учасникам СВВУ. Ухваленний проект статуту визначає два головні завдання СВВУ і його Секретаріату: „Давати всю можливу допомогу українському народові в його закатах до воли і дер-жавної незалежності“ та „координувати діяльність своїх членів згідно з постановками і резолюціями пер-шого і чергових Конгресів“.

Президія ПАНК і Підготовчий Комітет обміркували дедатовану новини час прораму запланованої у зв'яз-ку із СВВУ великої маніфестації у Медісон Сквер Гар-ден в Нью-Йорку. Девід похвобні прорами ще будуть ухвалені в найближчому часі.

Окрему увагу приділено справі збірки фондів на по-криття коштів підготовки і переведення СВВУ. Прий-нято проект бюджету, який передбачає загальні видат-ки у зв'язку із СВВУ в сумі близько ста тисяч долар-ів. Ця сума має бути зібрана в поодиноких країнах українського поселення та придбання із контрресових ін-терес. Кошти передбачу делегатів мають покрити пере-зентовані ними установи чи вони самі.

Вирішено переслати український преді списки запро-шених до участі в СВВУ установ і організацій. Кра-йові організації, які ще досі не одержали запрошення та прорамових матеріалів, повинні негайно повідомити про це Президію ПАНК.

Щу час наради стверджено на підставі одержаних ін-формацій, що всі українці і не тільки у вільному світі, з ентузіазмом та новими надіями очікують СВВУ.

СВІТОВИЙ

КОНГРЕС УКРАЇНСЬКОЇ ВІЛЬНОЇ НАЦІЇ

На черговому засіданні Організаційного комітету Конгресу вільного рад організаціїних і підготовчих справ і уконституційовано склад Ділового комітету і Президія Конгресу. Навічею також прораму Кон-гресу і тематику доповідей. Конгрес відбудеться 14 і 15 листопада 1967 р. в Українському Інституті Америки в Нью-Йорку, саме в час Світового Конгресу Українців. До Організаційного комітету Конгресу ввійшли: проф. д-р Р. Смаль-Стоцький — голова, проф. д-р Ми-кола Зайцев — заступник голови, проф. д-р Еґген Вер-типох — секретар. Члени Організаційного комітету: проф. д-р Р. Смаль-Стоцький (УІКА), проф. д-р Е. Берти-порох (НТШ в Канаді), дед. В. Давиденко (Укр. Тер-мінологічний Центр), проф. д-р М. Зайцев (УІТТ), проф. д-р О. Орлоблін (Укр. Історичне Т-во), проф. д-р І. Рибчин (предет. Австралії), проф. д-р М. Рудниць-кий (Наукова Рада Канади), проф. д-р Р. Смаль-Стоць-кий (НТШ в ЗСА), проф. Е. Жарський (ІІІІ. Рада при НТШ). Зарезеровано моця для делегатів Товариств Українських Лікарів, Інженерів і Ветеринарних Ліка-рів.

До Президії Конгресу ввійшли: проф. д-р Р. Смаль-Стоцький — президент, голова всіх установ і това-

риств, що беруть участь в Конгресі — як заступники президента і проф. д-р С. Вертипорох — як генеральний секретар.

Діловий Комітет Конгресу обрано в такому складі: президент — проф. д-р Р. Смаль-Стоцький, члени — проф. д-р О. Андрушків, проф. д-р М. Зайцев, проф. д-р Е. Жарський, ред. І. Кедрия-Рудницький, інж. Р. Кобринський, проф. д-р В. Лев, проф. д-р М. Стахів, проф. д-р М. Чировський, д-р В. Шандор.

Адреса Ділового Комітету: 302-304 West 13 вулиця в Нью Йорку, Н. Й. 10014.

Програма Конгресу: Перший Пленум — при відкритті Конгресу, тематика доповідей: „Велика українська національна революція та її висліди”. Другий Пленум запланований на закриття Конгресу з тематикою „Завдання української науки у вільному світі”.

На комісіях Конгресу будуть виголошені доповіді з різних ділянок науки. Комісії Конгресу будуть створені залежно від тематики зголошених доповідей, як Історична комісія, Літературознавча, Мовознавча, Економічна та ін. Заплановано також окремі наукові конференції.

На закінчення Конгресу відбудеться зустріч з громадянством.

ЦЕРКВА В КАТАКОМБАХ

Недавно в совєтському місячнику „Людина і Світ” появилася стаття якогось Шиша п. н. „Мета і засоби”, в якій подано деякі відомості про підпільну українську Греко-Католицьку Церкву в західних областях України. Вірних греко-католиків Шиш називає „уніятами-покутниками”, які, мовляв, фабрикують різні чудеса, ведуть політичні акції проти совєтської влади, співають націоналістичні пісні і баламутягь народ.

Тамсні Богослуження Шиш описує так: „Ніч, велика кімната, повна літніх і старих людей. Усі на колінах. Покірно схилені голови. Повітря важке від запаху ладану і диму свічок. І над усім тим — владний голос ще не старого, з фанатичним вогником у погляді священика”. Як твердить Шиш, „уніяти-покутники” поширюють „Божі листи”, вірші антисовєтського, націоналістичного змісту.

Отже, не зважаючи на жорстокий терор, в Україні діє підпільна Українська Католицька Церква, вірні якої, як первісні християни, мужньо переносять усі переслідування диявольської совєтської влади.

XI КОНГРЕС ТУСМ

Товариство Української Студіюючої Молоді ім. Миколи Міхновського відбуло свій XI Конгрес у Філядельфії 24 і 25 червня цього року. На порядку нарад Конгресу були: звіти Г. Управи, дискусія над звітами, вибір нових органів Товариства та доповіді голови Тамари Дужої-Куропась і мґра Юрія Кульчицького. Конгрес розглянув справу реорганізації ТУСМ і перевів деякі зміни в статуті.

Головою ГУ ТУСМ обраний інж. Богдан Кульчицький, а секретарем — Христя Кульчицька.

Рішенням делегатів при ТУСМ створено Сеньйорат, до якого можуть переходити члени ТУСМ, які закінчили студії. До Центральної виконавчої управи ТУСМ обрані, крім уже названих, заступником голови — д-р М. Богатюк, В. Ванчицький, Р. Сеньків, ідеологічно-політ. референт І. Заяць, реф. преси Дарія Кульчицька, реф. фінансів В. Керницький, спеціальні референтури — В. Будзак і Р. Гуцал, голова Контрольної Комісії Тамара Дужа-Куропась, Товариського Суду — В. Футей. Виконавчу управу ТУСМ на ЗСА очолив Володимир Ванчинський, на Канаду — Роман Сеньків. ТУСМ ім. Міхновського плянує відбуту у 1969 році Світовий Конгрес ТУСМ.

В ЕЛЕНВІЛЛІ ВІДБУВСЯ МАНІФЕСТАЦІЙНИЙ ЗДВИГ СУМА

В днях 2, 3 і 4 вересня на Оселі СУМА в Еленвіллі відбувся 16-ий з черги Всеамериканський Маніфестаційний Здвиґ Осередків і Відділів Спліки Української Молоді Америки (СУМА) північно-східних стейтів. Цим Здвиґом СУМА відзначила дві важливі річниці: 50-річчя Великої Української Національної Революції та 25-річчя створення Української Повстанської Армії — УПА. Нав'язуючи до цих великих дат, до визвольної боротьби українського народу за свою самобутність і державність, Здвиґ проведено під кличем: „Живи, Україно, в думках, серцях і чинах!”

Здвиґом проводила команда в складі: А. Никончук — командант, З. Галькович — заступник, Р. Метанчук — обозний, М. Гаврилюк — писар, М. Почтар — преса, Р. Глушко — керівник спорту, Д. Вох — кватирмайстер, Е. Курило — мистецький керівник, В. Будзак — зовнішні зв'язки, М. Кормило — фінанси, О. Дашко — порядок, В. Костик — господарський керівник, К. Василік, М. Шинчиківська, С. Кушнір, О. Гладун, З. Сірий та О. Банадига — члени.

Юнацькі табори підпорядкувались окремій булаві у складі: Вол. Курило, Ю. Петренко, Іня Гікава, А. Лозинський, Тая Красій, Т. Куций, Б. Гомовський, Гаия Бутрій.

В Здвизі взяло участь понад 10 тисяч осіб, в тому числі 1.321 організованого юнацтва, дружинників та сеньйорів-сумівців із 26-ох Відділів та Осередків СУМА.

ДЕТРОЙТ ГОТУЄТЬСЯ ДО ВІДЗНАЧЕННЯ ВЕЛИКИХ ДАТ

Відзначення 25-річчя постанови УПА і 50-річчя Української Національної Революції заповідається в Детройті, Мічіген, дуже урочисто. Українське патріотичне громадянство заздалегідь купує білети на ювілейний бенкет, який відбудеться 14 жовтня в „Детройт Кобо-Голлі”.

До Почесного Ювілейного Комітету входять: Висо-

копреосв. Ярослав Гавро, єпископ Чикагський, о. шамбелян Михайло Бохевич, декан Мічигенський, о. Ігumen Інокентій Лотоцький, парох церкви Непорочного Зачаття, Детройт-Схід, о. радник Іван Прокопович, парох церкви св. Михайла, Дірборн, о. Ієронім Варнич, ЧСВВ, парох церкви св. Йосафата, Воррен, о. прот. М. Литваковський, парох укр. прав. катедральної церкви св. Марії, о. прот. О. Биковець, парох укр. прав. церкви св. Андрія, ген.-хор. О. Вишнівський, д-р проф. М. Дольницький, д-р проф. А. Шутка, д-р проф. О. Марітчак, проф. І. Боднарук, інж. В. Тустанівський, голова Відділу УККА, маєстро М. Дмитренко, Джордж Ромні, губернатор стейту Мічиген, Філіп Гарт, сенатор ЗСА, Роберт П. Гріффін, сенатор ЗСА, Вілліам Г. Міллікен, заст. губернатора, Джан Дінгел, конгресмен ЗСА, Чарлз С. Діггс, конгресмен ЗСА, Еміль Лаквуд, лідер респ. більшости в сенаті Мічигену, Роберт Волдран, Спікер Палати Репрезентантів стейту Міч., О. Малколм Каррон, президент Детройтського університету, Елвін Бентлі, регент Мічигенського університету, полк. Метю В. Джемісон, командант дистриктової асоціації Амер. Легіону, п-ні Еллі Петерсон, голова мічигенського респ. комітету.

Головний промовець (в англ. мові): ген. Лестир Борк, президент Економічного клубу, кол. військовий радник Чіанг Кай-шека.

Екзекутивний Комітет: мгр В. Крук-Мелодія, старшина УПА, голова, мгр М. Дужий, заст. голови, мгр В. Щербій, ред. П. Рогатинський, мгр В. Федорак, мгр Я. Тарнавський, А. Кобилянський, М. Березовський, Я. Березовський, Ф. Сотник, інж. Ю. Тис-Крохмальок, д-р М. Клямишин, п-ні Я. Жданів, п-ні І. Цісик-Тарнавська, М. Воскрес, А. Триш, Т. Тимочко, Г. Курилів, С. Репета, мгр. М. Калинич, І. Терлецький, Р. Андрушків, Г. Костюк, Ю. Вонсуль.

Головний промовець (в укр. мові): ред. Данило Чайковський.

Ювілейний Комітет вірить, що ні одна українка, ні один українець Детройту і його околиць не стоятиме осторонь при відзначенні цих великих дат нашої історії.

Ювілейний Комітет

ПРОТЕСТ КУК ПРОТИ ПРОМОВИ ПРЕМ'ЄРА КВЕБЕКУ

Президія КУК (Канада) гостро запротестувала проти промови прем'єра провінції Квебеку Д. Джансона, який на прийнятті в честь советського представника Полянського в Монреалі захваливав ССРСР і його конституцію. У телеграмі КУК до Джансона з 16 серпня ц. р. читаємо:

„Ваша промова з похвалою советської системи і конституції на бенкеті квебецького уряду в честь заступника прем'єра ССРСР Полянського є предметом живої дискусії і гострих протестів українців у Канаді.

У вільному світі кожному відомо, що УСРСР, БСРСР і інші т. зв. республіки Советського Союзу позбавлені

Москвою незалежності, а їх делегації в Об'єднаних Націях є звичайним інструментом, що служить советсько-російському імперіялізмові всередині і назовні ССРСР.

Ми, члени Комітету Українців Канади, не сумніваємося в тому, що ви свідомі колоніального статусу всіх народів під пануванням Советської Росії, і тому будемо вдячні вам, коли одержимо від вас інтерпретацію вашої промови, виголошеної на бенкеті в Монреалі”.

Не одержавши відповіді на свою телеграму, КУК вислав 19 серпня листа до Джансона, у якому, нав'язуючи до попередньої телеграми, пише, що „Канада не є Советською Росією і Квебеку не можна порівнювати до Советської України”.

МОСКОВСЬКА „ПРАВДА” ПРО Я. СТЕЦЬКА

У числі з 6 липня ц. р. московська „Правда” під заголовком „Совст Нечестивих” згадує про конференцію представників західних та східноєвропейських народів, що відбулася в Мюнхені і покликана до життя Європейську Раду Свободи. З особливою лайкою накинулася „Правда” на Оле Б'єн Крафта, кол. міністра закордонних справ Данії і теперішнього президента ЕРС, та Ярослава Стецька, голову цієї координаційної організації для поборювання комунізму і голову ЦК АБН, як також на Теодора Оберлендера, західнонімецького політичного діяча.

Атакуючи Ярослава Стецька, „Правда” називає його „білоемігрантом”, пі словом не згадуючи, що Я. Стецько українець, який, очолюючи АБН, працює для визволення всіх поневолених Росією народів.

20-ЛІТТЯ ВІДДІЛУ ООЧСУ В НЬОАРКУ

Субота 6 травня ц. р. залишиться пам'ятним днем не тільки для членів 1-го Відділу ООЧСУ, але й широкого круга прихильників Організації Визвольного Фронту в Ньюарку. В цей день у святково прибраній залі Українського Народного Дому в Ірвінгтоні засіли за столами запрошені громадяни старшого й молодшого віку, щоб відзначити 20-ліття Організації, що на нашому терені стала виразником українських національно-самостійницьких позицій.

З малого гурту ідейних громадян, які заснували в 1946 році Відділ ООЧСУ в Ньюарку, зріс він на найбільшу політичну організацію нашої округи. Піонерами і засновниками Відділу були: Т. Рудий, І. Фурда, М. Леськів, С. Черномаз, Ю. Баранюк, П. Будковський, Г. Віленький та ін. В роках 1948-51 із прибуттям нової еміграції Відділ збільшився до 70-ти членів.

День 6-го травня позначився ще й іншими ювілейними датами, а саме — 70-ліття з дня народження і 15-ліття головування у Відділі ООЧСУ сот. Юрія Кононова.

Д-р Микола Чировський, який керував програмою, попросив о. митрата Артемія Селепину відкрити вечір

молитвою, і представив визначних громадян цього терену: о. митрата А. Селепину, настоятеля української православної парафії св. Тройці в Ірвінгтоні, парожа української католицької парафії св. Івана Христителя в Ньюарку о. Дмитра Лаптути, голову Відділу УККА д-ра Володимира Гука, голову Українського Народного Дому інж. Миколу Семанишина, майора Івана Тарнавського, який репрезентував ОБВУА, станичного пластової станиці Івана Кульчицького, голову Відділу ОЖ ОЧСУ Марію Вожаківську, голову співочого т-ва „Трембіта” проф. Михайла Цяпку, представника „Провидіння” мгра А. Гординського, голову Осередку СУМА інж. М. Почтаря і містоголову Відділу ООЧСУ мгра Я. Рака.

Наприкінці д-р М. Чировський представив і привітав сотника Юрія Кононова.

Ювілят народився в Києві, де й провів юнацькі роки. Після закінчення гімназії вступив в університет, але згодом, захоплений історичними постатями полководців Хмельницького, Мазепи та січовим козацтвом, перейшов до військової старшинської школи. Коли почалася перша світова війна, молодого старшину покликало до російської армії. Але з вибухом Української Національної Революції Юрій Кононів був одним із перших, що зголосилися захищати молоду Українську Державу.

Доля українських вояків відома: бої з большевицькими бандами, радість перемог, гіркота поразок і — інтернування в Польщі. Видіставшись із табору полонених, сот. Кононів переїхав до Галичини, де й перебував до часу другої світової війни як директор Українського Театру, з яким об'їздив міста й села Західньої України, пропагуючи рідне слово і пісню.

Переїшовши період поневірян у скитальчих таборах Австрії, сот. Ю. Кононів переїхав до Америки, де разом із своєю дружиною віддався суспільно-громадській праці. Не відбулося в Ньюарку майже ні одної академії, у якій би панство Кононових не брали живої участі. Сотник Ю. Кононів є також одним із основоположників Свято-Троїцької православної парафії в Ірвінгтоні і Українського Народного Дому, якому віддав багато труда і здоров'я.

Вже проминуло 15 років, як сот. Ю. Кононів очолює Відділ ООЧСУ в Ньюарку, ведучи його, як веде вправний капітан свій корабель по хвилях розбурханого моря.

В музичній частині вечора присутні з великою приємністю вислухали українські пісні про Київ та Львів, пісні з часів Визвольних Змагань і марші УПА у виконанні Іванни Кононів і Валентини Калин, у музичному супроводі проф. Бориса Базалі. Пісні переплітались веселими оповіданнями й анекдотами артиста Степана Магмета, краще відомого, як Гриць Зозуля.

Цей вечір був виявом справжнього соборництва: один біля одного сиділи душпастирі обох українських Церков, православні і католики, лікарі, інженери разом з робітниками і студентами. Все це за зразком самого Відділу ООЧСУ, Управа якого від довгих років має половину членів католиків і половину православних. Всіх їх єднає одна мета — служіння Богові й Ватківщині.

50-ЛІТТЯ БОЛЬШЕВИЦЬКОГО ПЕРЕВОРОТУ

НА СУД БИ ЇХ!

Різні ошуканства бувають у світі. Але, як відомо, ошуканців карається згідно з законом. А як у Советському Союзі, де московські ватажки ось уже п'ятдесят років горлають про те, що СРСР — це найпередовіша країна з найсправедливішими законами? Власне, саме вже оце горлання і є ошуканством, але не звичайним, а державно-урядовим.

От, наприклад, київська газета „Культура і Життя” з 13 липня 1967 року подала на другій сторінці цілий ряд матеріалів під назвою „Гортаючи сторінки історії”. Ці „сторінки” прикрашені бомбастичним заголовком: „1933 — 1941 — період побудови соціалістичного суспільства”. А під тим наведено низку „історичних фактів”, з яких ми дещо подаємо:

„У 1934 році кінорежисер Леонід Луковський і оператор Олексій Панкрат'єв поставили на студії „Укрфільм” кінокартину „Молодість”, присвячену героїчному комсомолові України... 26 серпня 1933 року Всеукраїнський Центральний Виконавчий Комітет і Рада Народніх Комісарів УРСР прийняли постанову про спорудження в республіці до кінця 1934 року... не менше як 150-200 кінотеатрів... 25 вересня 1933 року Одеський театр революції першим у країні поставив нову п'єсу Олександра Корнійчука „Загибель ескадри”... П'єса „Загибель ескадри” прислужилася багатом акторам радянського театру в дальшому вдосконаленні їх майстерности на вдячному мистецькому матеріалі...”

Усе тут зацитоване є неправдою — ошуканством. Бо ані молодь України не боролася за радянську владу, ані тих об'єднаних кінотеатрів у визначений час не побудовано, ані п'єса Корнійчука не була жадним мистецьким матеріалом, а була звичайною партійною агіткою.

Та це ще дрібниці. Головне те, що „Культура і Життя” надрукувала буквально таке: „З другої половини 30-х років в історії Радянського Союзу починається період завершення будівництва соціалізму. Соціалізм став неподільно пануючою системою в усіх галузях суспільного життя...”

Згідно з ученням самих таки марксистів-соціалістів, найголовнішими ознаками соціалізму є: ліквідація визиску працюючих і встановлення справедливого розподілу продуктів виробництва. А де було оте „завершення” побудови соціалізму в СРСР, коли після встановлення советської влади, насильної колективізації сільського господарства, перебрання заводів і фабрик партійними директорами, — визискувачем робітника й селянина стала сама держава, і всі продукти ішли й ідуть в державні комори, а працюючим — „рештки”.

Молитвою о. Дмитра Лаптути закінчено офіційну частину вечора, але далеко поза північ дружній гомін сповнював залю.

Іван Галій

ПОДІЇ ВЕЛИКІ І МАЛЕНЬКІ

ПОДВІИНА МОРАЛЬ

Отже, „побудова соціалізму в СРСР” — це явний блеф.

Хвалячись успіхами соціалістичного будівництва, подаючи реєстр „історичних подій” „Культура і Життя” ні словом не згадус, скільки і яких злочинів доконала большевицька влада в Україні супроти української нації за час свого панування? Якщо в советських „істориків” коротка пам'ять, то ми їм дещо нагадаємо:

Від 9 березня по 19 квітня в Харкові відбувся судовий процес над сорока трьома членами СВУ і СУМ, на чолі з професором Сергієм Єфремовим. Усіх їх засуджено на різні терміни ув'язнення, але ніхто з них живим не залишився.

Того самого року в Харкові відбулися масові арешти українських науковців та літераторів. Були заарештовані викладачі Харківського Інституту Народної Освіти професор мови Сулима, поет Андрій Панів, критик Володимир Коряк та інші.

У 1932 році постановою ЦК КПСС зліквідовано письменницькі організації „Плуг”, ВУСПП, „Гарт”, „Нову Генерацію”, ВАПЛІТЕ, а натомість створено Спілку Українських Радянських Письменників, як філіял всесоюзної спілки.

У 1932-33 роках большевицька Москва застосувала супроти України штучний голод, щоб здушити спротив нашого народу і загнати його на „соціалістичні будови”. У ті роки згинуло понад шість мільйонів українців.

У грудні 1934 року большевицький таємний суд засудив на розстріл двадцять вісім українських письменників, між ними: Олексу Влизька, Дмитра Фальківського, Григорія Косинку, Костя Вуревія, Романа Шевченка, Івана Крушельницького та інших.

Саме тридцять років тому, в 1937-му році, в Україні розпочалась „ежовщина” — масові арешти, засуди, вивози та розстріли, насамперед інтелігенції й свідомого селянства та робітництва. Тривала вона до кінця 1939-го року, тобто майже два з половиною роки. Большевицькі „історики” про ту масову різню не згадують. Не згадують вони, наприклад, що в ті роки харківські тюрми на Чернишевській, Червоноармійській вулицях та на Холодній Горі були битком набиті арештантами, „ворогами народу”, „шпигунами” й „диверсантами”. В'язнів судили „трійки”. Їх розстрілювано й вивожувано в табори Сибіру.

У 1941 році, панічно тікаючи від німців, большевики зруйнували Успенський собор Києво-Печерської Лаври, підклавши під неї міни, а потім звернули це на німців.

Багато-багато можна б наводити кривавих злочинів большевиків супроти українського народу. Але вже й наведені приклади викривають усю забріханість російсько-большевицької пропаганди про те, що, мовляв, українці самі будували совладу й боролися за неї.

На суд би ошуканців! На суд мертвих і живих: Лєніна, Сталіна, Хрущова, Брежнєва, Косигіна, Шелєпі-

Як перший вклад до УНРади, внесли двійкарі свою політичну „мораль”. Виявилася вона у двох документах: „Заяві ОУНз”, підписаній 20.3 1967 р. на Сесії УНРади та опублікованій в „Українському Самостійнику” за квітень ц. р., та „Бюлетені ОУНз” за червень ц. р., що виходить як орган керівництва двійкарської групи.

У „Заяві” двійкарів, що стала базою прийняття їх до УНРади, зовсім ясно говориться:

„ОУНз визнає за легальну репрезентацію українського народу Державний Центр Української Народної Республіки в екзилі... Від імени українського народу на міжнародньому форумі має право виступати єдино Державний Центр Української Народної Республіки в екзилі”.

Тепер виявляється, що ця „Заява” була подумана лише „на експорт”. На „внутрішній ринок” видали двійкарі іншу „заяву”. Її опубліковано в згаданому офіційно:

„ОУНз визнала декларативно цю вимогу (визнавати „уряд УНР в екзилі” — Ред.)... Вимога визнавати ДЦ УНР... це аж надто претенсійна вимога. Не треба забувати, що ДЦ УНР постав уже на еміграції, в Польщі. Немає підстав для його „забронзовування”. У міжвоєнному часі ДЦ не записався світло, і в нічому активно не причинився до продовження, а чи посилення нашої визвольної боротьби. Як політичний фактор, він просто не існував у нашій дійсності. Отже не йдеться про продовження традиції „екзильного уряду” (бо її в позитивному значенні взагалі немає”).

(За „Ш. П.”)

НОВА ФОРМА КУЛЬТОВМІНУ

У київському часописі „Культура і Життя” з 17 серпня ц. р. читаємо: „Навесні цього року протягом трьох тижнів гостями Українського товариства дружби і культурного зв'язку із зарубіжними країнами та Спілки художників України були власник картинної галерії „Ми і Світ” (також журналу під цією назвою — Ред.) з Торонто (Канада) Микола Колянківський з дружиною”.

Далі „Культура і Життя”, коментуючи статтю М. Колянківського, яку, повернувшись з України, написав він у своїм журналіку „Ми і Світ”, пише, що є там „багато хвилюючих рядків про дружні зустрічі з... Ю. Смоличем, О. Полторацьким, О. Підсухою” та ін.

М. Колянківський, колишній редактор часопису „Час” в Нюрнбергу, в Німеччині, хоче знайомити через свою галерію українців, що мешкають у Канаді, з соціалістичною творчістю українських підсоветських малярів.

на, Андропова, Шелєста, Шербицького!.. Вони ж бо спрчинники трагедії, що переживає український народ у московському ярмі...

П. К.